

Bærekraftig utvikling i Bømlo kommune

En casestudie om utfordringer kommunen har i planleggingsprosessen

MARIE HATTEBERG LEIVESTAD

VEILEDER

Jørn Andreas Cruickshank

Universitetet i Agder, 2020

Fakultet for samfunnsvitenskap

Institutt for global utvikling og samfunnsplanlegging

Master

Førord

Denne oppgaven er et resultat av nysgjerrighet omkring bærekraftig utvikling i nye Vestland fylke, og i hvilken grad det er mulig å følge opp våre globale målsetninger på kommunenivå. Det har vært krevende, spennende og lærerikt å skrive masteroppgaven. Gjennom prosjektet har jeg tilegnet meg en forståelse av hvordan bærekraftsmål kan brukes i kommunesammenheng. Masteroppgaven er avslutningen på masterstudiet i Global utvikling og samfunnsplanlegging ved Universitetet i Agder.

Først ut vil jeg rette en stor takk til informantene som har bidratt, delt innsikt og erfaringer på tross av en travel arbeidshverdag. Tusen takk for gode bidrag.

Avslutningsvis vil jeg takke min veileder Jørn Andreas Cruickshank, for fremragende veiledning, inspirasjon og engasjement og for spennende faglige diskusjoner. Til slutt vil jeg takke for all støtten fra familie og venner som har stilt opp dette året.

Marie Hatteberg Leivestad

15.sep 2020

Sammendrag

Denne oppgaven belyser hvordan Bømlo kommune planlegger for en bærekraftig utvikling og hvilke utfordringer de møter i planleggingsprosessen. Ved hjelp av sentral planleggingsteori og empiri hentet ved kvalitativ metode gjennom intervju, dokumentanalyse og observasjon søker oppgaven å gi svar. De globale klimautfordringene er blitt tydeligere og det internasjonale samfunn gjennom FN, har tatt tak i problemstillingen. Innen 2050 skal Norge oppnå togradersmålet til FN ved å senke klimagassutslippene og omstille samfunnet til et lavutslippssamfunn.

Oppgaven viser Bømlo kommune sin bruk av langsiktige strategiske planprosess og innvirkningen det har på utarbeidelse av samfunnsdelen av kommuneplanen. Først presenteres nasjonale forventninger, deretter risiko med kortsiktig tenking, føre-var-prinsippet, Bømlo sitt engasjement i Regionalt planforum Vestland, en kritisk gjennomgang av statlig styring gjennom måling og belønning. Videre prøver oppgaven å avdekke hvordan Bømlo tilnærmer seg for å implementere FNs bærekraftsmål i samfunnsdelen av kommuneplanen. Her vil oppgaven beskrive en rekke aktiviteter. Bømlo og Asker sammenlignes, før konkrete utfordringer i planprosessen blir belyst. Så følger en beskrivelse av krav til medvirkning, medvirkningsmetoder og Bømlo kommune sitt brede medvirkningsarbeid med ekstra oppmerksomhet på rollen til grendautvalgene. Den siste delen av analysen konsentrerer seg om hvordan samarbeid bidrar til bærekraftig utvikling. Her presenteres nasjonale og regionale forventninger. Bømlo sine mange samarbeid med fylket, Samarbeidsrådet for Sunnhordland og ulike interkommunale samarbeid. I tillegg belyses samarbeid med næringslivet. Caset Bømlo Fiskerihavn er et eksempel på godt samarbeid mellom aktører som bidrar til en sosialt inkluderende avkarbonisering.

Oppgaven diskuterer om det nasjonale inntektssystemet og indikatorene er tilstrekkelige for å motivere norske kommuner til å arbeide i større grad og større iver med bærekraftig utvikling.

Abstract

This paper highlights how the municipality of Bømlo, plans for sustainable development and what challenges they meet in the planning process. With knowledge from theories of planning and empirical data gathered by qualitative method, document analysis and observation, this paper seeks answers. The global climate challenges are more obvious than ever, and the global community through UN, has responded. Before the year 2050 Norway will reach the two degrees celsius target, by reducing CO2 emissions and turn around the society of today into a low-emission society.

The paper shows Bømlo municipality use of long term strategic planning process and the effect this has on the production on the social part of the municipality's main plan (samfunnsdelen av kommuneplanen). First we represent national directives, thereafter we discuss the risk associated with short term thinking, the precautionary principle, Bømlo's participation in Regional planforum Vestland, and a critical review of state governance through indicators and evaluation and economic incentives. Furthermore the paper seeks to uncover how Bømlo municipality approach the implementation of UNs sustainability goals in the social part of the municipality's main plan (samfunnsdelen av kommuneplanen). The paper now compares Bømlo municipality to Asker, before specific challenges in the planning process is discussed. Then a description of national directives on participation, different participation methods and Bømlo municipality's wide participation activity is presented. Here we highlight the role of "grendautvalgene". The last part of the analyses concentrate around how cooperation contributes to sustainable development. Here the paper presents national and regional directives. Bømlo cooperate on different levels, with the County of Vestland, Samarbeidsrådet for Sunnhordland and a series of intermunicipality cooperation boards. In addition this the paper represents the municipality's cooperations with local businesses. The case of Bømlo Fiskerihavn, is presented as a remarkable cooperation between local businesses, local inhabitants at Langevåg and representatives from the municipality, in a process leading to inclusive decarbonisation and energy transition.

The paper discusses if, the national economic incentive system and indicators for the municipalities, are sufficient to make Norwegian municipalities work harder in implementing sustainable development.

Innholdsfortegnelse

1.0 Introduksjon.....	7
Bakgrunn for oppgaven.....	7
Bømlo kommune.....	8
Planhierarkiet	10
Problemstilling	12
Aktualisering	13
Avgrensing.....	14
Definisjoner	15
Struktur.....	16
2.0 Teori.....	17
Sosialt inkluderende avkarbonisering	18
Regional environmental governance.....	19
Embodied energy, livssyklus og avfallshierarkiet	21
Kommunikativ planlegging og instrumentell planlegging	22
3.0 Metode.....	24
Metodevalg	24
Casestudie.....	25
Observasjon.....	29
Dokumentanalyse	30
Validitet og reliabilitet	30
Forskerens perspektiv	32
4.0 Analyse og drøfting.....	32
Langsiktig strategisk planlegging	32
Planprosessen for samfunnsdelen.....	38
Samarbeid	48
5.0 Konklusjon	58

Annet

Figurer

Figur 1: Kommunal planstrategi plassering i planhierarkiet [figur]

Figur 3: FNs bærekraftsmål [figur]

Figur 2: Bærekraftig utvikling- sosiale forhold, økonomi, miljø og klima [figur]

Bilder

Bømlo kommune (2017) Kartportalar i Bømlo kommune [Bilde]

Wikipedia (2020) Bømlo kommune [Bilde]

Bømlo kommune (2020) Planområdet i reguleringsplan for Bømlo Fiskerihavn, Hovlandshagen [Bilde]

Bømlo kommune (2020) Naturmangfold i reguleringsplan for Bømlo Fiskerihavn, Hovlandshagen [Bilde]

1.0 Introduksjon

Det var på dialogmøtet «Vegen mot 2030: Bli med å sette retning for Vestland» at jeg fikk lyst til å finne ut mer om Bømlo kommune. I denne forsamlingen hvor ungdom, næringsliv, kommuner og andre aktører ble invitert, presenterte Bømlo et pilotprosjekt om styrking av samarbeid mellom skole og næringsliv, som gjorde inntrykk. Etter å ha oppdaget at Bømlo hadde implementert FNs bærekraftsmål i samfunnsdelen i kommuneplanen ble interessen større.

Klimautfordringene verden står over for er blitt tydeligere og det internasjonale samfunn gjennom FN har tatt tak i problemstillingen. FNs klimakonvensjon ble vedtatt i 1992 og formålet var å danne et felles utgangspunkt for senere mer forpliktende avtaler (FN, 2019). Parisavtalen ble vedtatt i 2015 og er den første folkerettslig bindende avtalen som skal sørge for at verdens land skal klare å begrense klimaendringene. Norge har sluttet seg til klimakonvensjonen og Parisavtalen (FN, 2019). Parisavtalen har et ambisiøst, felles mål for alle stater. Alle skal arbeide for å holde økningen i det globale gjennomsnittet godt under 2°C, men tilstrebe 1,5°C (UNNFFCC, 2015). Innen 2050 skal Norge oppnå togradersmålet til FN ved å senke klimagassutslippene og omstille samfunnet til et lavutslippssamfunn (Klima- og miljødepartementet, 2014). Lavutslippssamfunnet er et samfunn hvor klimagassutslippene reduseres på globalt nivå, for å motvirke skadelige virkninger av global oppvarming som er beskrevet i Parisavtalen fra 2015 (Klimaloven, 2017, §4). FNs bærekraftsmål er verdens felles arbeidsplan som inneholder 17 mål og 169 delmål. Målene skal fungere som felles mål for land, næringsliv og sivilsamfunn (FN, 2020). Bærekraftig utvikling bygger på FNs bærekraftsmål med en planrettet tilnærming, der begrepet forklares som «dekker behovene til samfunnet uten å ødelegge mulighetene for at neste generasjon skal dekke sine behov» (Verdenskomisjonen for miljø og utvikling, s.42, 1987). Nasjonale forventninger til kommunal planlegging 2019-2023 er at bærekraftsmålene legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen. FNs 17 bærekraftsmål skal være det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største utfordring (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s. 3, 2019).

Bakgrunn for oppgaven

Denne oppgaven ønsker å utforske kommuneplanprosessen der kommunen planlegger for bærekraftig utvikling ved å implementere FNs bærekraftsmål. Oppgaven tar utgangspunkt i hvordan Bømlo kommune forholde seg til internasjonale, nasjonale, regionale og lokale

forventninger. Bømlo kommune har høye ambisjoner knyttet til bærekraft og utvikling. Det er antatt at planmyndigheter kan tilnærme seg implementering av FNs bærekraftsmål på ulike måter. Oppgaven vil studere hvordan Bømlo kommune tilnærmet seg endringsarbeidet, og hvilke utfordringer kommunen møter underveis og etter ferdigstilling av samfunnsdelen i kommuneplanen med eksempler fra aktuelle infrastruktur- og næringsutviklingsprosjekt i tillegg til kritisk vurdering av det nasjonale belønningssystemet og indikatorer brukt for å måle aspekter ved bærekraftig utvikling.

Problemstillingen blir «På hvilken måte planlegger Bømlo kommune for en bærekraftig utvikling, og hvilke utfordringer møter kommunen i planleggingsprosessen?». Gjennom intervjuer av aktører som er relevante for planleggingen, samt dokumentanalyse og observasjon på dialogmøte, vil problemstillingen bli belyst. Empirien vil bli analysert i lys av relevant teori med hovedvekt på planteori.

Oppgaven begynner med en introduksjon til Bømlo kommune med historie, geografi og demografi. Videre presenteres planhierarkiet. Deretter følger en kort beskrivelse av særtrekkene ved kommuneplanens samfunnsdel. Problemstilling, avgrensning og aktualisering, definisjoner, struktur etterfulgt av beskrivelse av oppgavens teoretiske rammeverk og metode. Analyse og drøfting av sentrale funn, følges av en konklusjon.

Bømlo kommune

For 12.000 år tilbake var det gode livsvilkår langs kyststripa til et båtfarende jegerfolk. Trolig hadde Bømlo kommune en spesiell status, fordi en kan finne spor etter de dominerende steinsortene. Ved overgangen fra fangst til husdyrhold ble landskapet endret. Nå gror kulturmarkene til på grunn av mindre sau- og husdyrhold. På 1700 og 1800-tallet var det gruvedrift i kommunen. Det har alltid vært fiske. På 1800 tallet ble kommunen til en fiskehovedstad og sildefiske var viktig. Det er naturlige forutsetninger for havbruksnæring. Eidsvik er et rederi som skapte internasjonal oppmerksomhet rundt skipene sine (Stautland, 11.07.2014).

Bømlo kommune var tidligere tre kommuner, Bømlo, Moster og Bremnes. Det ble en storkommune i 1963 (Grutle, 22.10.2019). Flateinnholdet er på 247 kvadratmeter og

innbyggertallet er 12 006 (SSB, 2020). Bømlo er en øykommune. Bosettingen er spredt, og det er fem lokalsenter. Svortland, Rubbestadneset, Finnås, Mosterhamn og Langevåg.

Bømlo kommune. Hentet fra Wikipedia

Bømlo kommune. Hentet fra Bømlo kommune

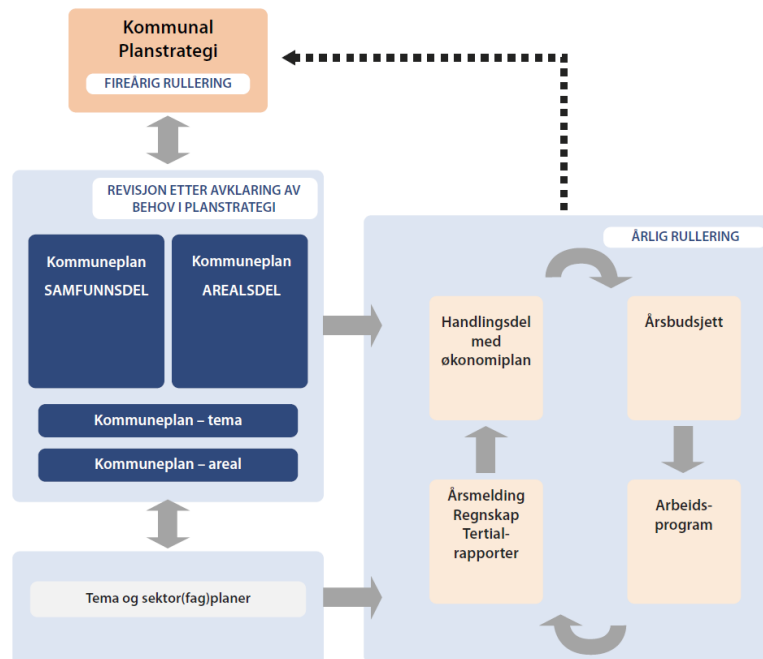
Tilgang til sjøen og mange øyer, med lune viker og kanaler, skaper attraktivitet for fastboende og tilreisende. Naturen er variert (Bømlo kommune, s.8, 2019a). Bømlo kommune har et spennende næringsliv, et høyteknologisk miljø med mekanisk industri, rederivirksomhet, havbruksnæring, reiselivs- handels- og servicenæringer (Bømlo kommune, s.7, 2019a).

Lokal organisering

Grendautvalgene har eksistert siden 1990-tallet og har medlemmer fra organisasjoner og enkeltpersoner. Bømlo kommune satset på å revitalisere grendautvalgene for noen år siden. Grendautvalget er uavhengig av politiske strukturer, men samarbeidet er avtalesfestet og godkjent av kommunestyret (Bømlo kommune, 29.06.2017). Lokalsamfunnene har ulike kvaliteter og utfordringer. Rubbestadneset er et industrisamfunn, Moster derimot er et historisk samfunn og Espevær et øysamfunn (Helsedirektoratet, s. 24, 2018). Fra 2017 til 2019 er det blitt sterkere oppslutning om grendautvalgene. Utvalgene har engasjert fra 7-60% av innbyggerne i et prosjekt «nærmiljø og lokalsamfunn som fremjar folkehelse».

Planhierarkiet

Hvert fjerde år er kommunen lovpålagt å ta stilling til den kommunale planstrategien, jf. §10-1 (Plan- og bygningsloven, 2009, §10-1). Nye forhold gjør det nødvendig å vurdere deler av samfunnsdelen eller en kommunedelplan på ny fordi forutsetningene endres. Endringer i samfunnsdelen eller en annen kommuneplan behandles etter bestemmelsene i §11-12 til 11-15 (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 01.07.2020).

Kommunal planstrategi plassering i planhierarkiet. Hentet fra Grong kommune

Plan- og bygningsloven (Pbl) setter rammebetingelsene på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå. I kommunale planprosesser skal planlegging og byggesaksbehandling, «fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner». «Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter». I tillegg skal det «legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives» (Pbl, 2008, §1-1).

Planstrategien til Bømlo legger stor vekt på de nasjonale forventningene til kommunene i Norge. Forventningene er sentrert rundt gode og effektive planprosesser som gir målrettet planlegging og fremmer økt bruk av IKT i planleggingen. Metoden for å sikre et klimavennlig og samtidig et sikkert samfunn, er å tilrettelegge for bærekraftig areal- og samfunnsutvikling. Det er også kritisk å være aktive i forvaltning av natur- og kulturminneverdier, fremtidsretta

næringsutvikling, innovasjon og kompetanse. Det forventes også å skape attraktive og klimavennlige by- og tettstedsområder gjennom samordning av bosteds-, areal- og transportplanlegging. Et fremtidsrettet og miljøvennlig transportsystem, levende by- og tettsteder, samt helse og trivsel er viktig for å oppnå et attraktivt bomiljø (Bømlo kommune, s. 8, 2016).

Regionale føringer i planstrategien peker på utviklingstrekk i Hordaland (regional planstrategi Fylkestinget, 12.12.2012), endring i nærings- og yrkesstruktur, økende sentralisering med vekst i Bergen, en eldre arbeidsstyrke, større bu- og arbeidsregionen, miljø og klimaendringer. Økende ulikheter blant distriktsområdene, uavhengig av hvor godt det blir integrert i robuste regioner. Befolkningen blir stadig mindre fysisk aktiv. Strandsonene er under press og dyrka mark blir fremdeles omdisponert (Bømlo kommune, s. 8-9, 2016).

Kommuneplanen er fundamentet for samfunnsutviklingen i perioden 2013-2025 (Bømlo kommune, s.5, 2016). Der kommunen finner det tjenlig kan kommunen samarbeide med andre kommuner om planlegging (Bømlo kommune, s.9, 2016).

Samfunnsdelen i kommuneplanen skal være et verktøy for bedre og mer helhetlig planlegging for en bærekraftig samfunnsutvikling. Samfunnsdelen skal peke på utfordringer, mål og synliggjøre strategiske valg kommunen tar for utviklingen av kommunesamfunnet og kommunen som organisasjon (Miljøverndepartementet, s.6, 2020).

Det nasjonale forventningsdokumentet, regional planstrategi og kommunal planstrategi er overordnede retningslinjer som gir føringer for kommuneplanarbeidet (Miljøverndepartementet, s.10, 2020). I prosessen med samfunnsdelen er det viktig å diskutere og vurdere de nasjonale forventningene og hvordan de kan tas hensyn til i kommunens langsiktige utvikling (Miljøverndepartementet, s.11, 2020).

Bømlo kommune ferdigstilte samfunnsdelen på to år og resultatet ble vedtatt i 2019. Samfunnsdelen baserer seg på tre prinsipper. All planlegging i Bømlo skal være bærekraftig med hensyn til klima, sosialt liv og økonomi. All planlegging skal i tillegg være helsefremmende og legge «føre var»-prinsippet til grunn (Bømlo kommune, s.7, 2019a).

Fire hovedutfordringer er tilflytting, rekruttering og inkludering, naturbasert kystliv, bostedskvaliteter og differensiert og nyskapende næringsliv. Utfordringen naturbasert kystliv, er å finne en balanse mellom bærekraftig foredling og mer rettferdig forvaltning av kyst- og strandsona (Bømlo kommune, s.8, 2019a).

Kommuneplanene sin samfunnsdel har store ambisjoner, mange delmål og visjoner om kommunens fremtid. Med bakgrunn av de store endringene i samfunnet og behovet for bærekraftig utvikling lokalt og regionalt, ønsker jeg å skrive en oppgave der jeg ser på hvordan offentlig sektor, nærmere bestemt Bømlo kommune, jobber for å møte det globale og nasjonale kravet om å redusere utslippene sine. Motivasjonen til å skrive om dette er at det er et viktig tema som kommer til å forme samfunnet vårt mer og mer for hvert år. Dersom vi fortsetter som før og overser klimaendringene vil kritiske problemer oppstå. Det er behov for omstilling og jeg vil se hvordan Bømlo kommune jobber med dette.

Problemstilling

Ved hjelp av forskningsspørsmål, skal denne masteroppgaven svare på problemstillingen ved å avdekke tilnærminger og metoder for å håndtere utfordringene i planprosessene. Det å forske på planprosessen til Bømlo kommune har vært spennende.

Oppgaven har følgende problemstilling: **«På hvilken måte planlegger Bømlo kommune for en bærekraftig utvikling, og hvilke utfordringer møter kommunen i planleggingsprosessen?»**

For å kunne svar på problemstillingen har jeg valgt ut tre forskningsspørsmål

1. *Hvilken innvirkning har en langsiktig strategisk planlegging på utarbeidelsen av samfunnsdelen av kommuneplanen?*

For å svar på problemstillingen beskrives langsiktig strategisk planlegging. Beskrivelsen vil gjøre det mulig å trekke inn hvordan langsiktig planlegging former kommunen og hvor kommunen benytter strategisk langsiktig planlegging.

2. *Hvordan tilnærmer en kommune seg for å implementere FNs bærekraftsmål i samfunnsdelen av kommuneplanen?*

For å kunne svare på problemstillingen kommer den første delen av analysen til å være en beskrivelse av måten kommunen planlegger og gjennomfører implementeringen av bærekraftsmål i samfunnsdelen, for å kunne legge til rette for en bærekraftig utvikling. Her vil jeg gi en beskrivelse av metoder og utfordringer i planprosessen.

3. *Hvordan bidrar samarbeid til bærekraftig utvikling?*

Ved å beskrive og forklare hvilke offentlige og private samarbeid kommunen tar del i, vil jeg vise til fordeler og utfordringer ulike samarbeid har, med hensyn til bærekraftig utvikling

Aktualisering

Det er flere som har forsket på bærekraftig utvikling i kommunal planlegging, men det er fortsatt behov for å styrke forskningen som bidrar til bærekraftige løsninger i samfunnet. Telemarksforskning «bærekraftig utvikling i små kommuner», publiserte i 2020, er en undersøkelse av små kommuner som er basert på natur, kulturressurser og som arbeider med bærekraftig utvikling de neste 10 årene (Singsaas, 2020). Nordlandsforskning har undersøkt hvordan bærekraftsmålene tas i bruk i kommunal og regional planlegging. En spørreundersøkelse ble sendt til alle landets kommuner (Lundberg, Bardal, Vangelsten, Reinart, Bjørkan & Richardson, 2020). Masteroppgaven «Bærekraft i kjølvanet av kommunereformen» skrevet av Eirik Teien Andersen (2020), er en casestudie og diskuterer hvordan kommunesammenslåingen har påvirket utviklingen til Sandefjord kommune og hvordan utfordringene relatert til bærekraftsmålene er håndtert (Andersen, 2020).

Denne oppgaven skal undersøke hvordan kystkommunen Bømlo planlegger for en bærekraftig utvikling. Oppgaven skal se på planprosessen, utfordringer knyttet til stedsutforming, fordeler med samarbeid, kritisk vurdering av nasjonale målinger og belønningssystemer for kommunene.

Vestland fylkeskommune har ambisjoner om å bli Europas ledende region innenfor innovasjon, forskning og utdanning. Havnæringer og fornybare energiproduksjon blir høyt prioritert (Vestland fylkeskommune, s.5, 2020). Vestland fylke skal bidra å nå målet om nullutslipp av klimagasser innen 2030. Fylkeskommunen oppfordrer til å implementere FNs

bærekraftsmål i arbeidslivet. De oppfordrer til nettverk og prosjekt i fellesskap og det å finne felles gode løsninger i fellesskap som gir økt kunnskap om reduksjon av klimagassutslipp. Lokal verdiskaping basert på et grønt næringsliv vil bidra til globale utfordringer. Mer bærekraftig produksjon av sjømat og landbruksprodukt vil være et nyttig satsingsområde (Vestland fylkeskommune, s.17, 2020). Fylkeskommunen skal rettlede og støtte aktører som ønsker å søke midler fra nasjonale- og internasjonale program (Vestland fylkeskommune, s.13, 2020). Målet til fylkeskommunen er at næringslivet skal være rustet til å møte en fremtid der en kunnskapsbasert økonomi og et grønt skifte er dominerende (Vestland fylkeskommune, s.16, 2020).

Bømlo kommune har en tydelig planstrategi som legger vekt på visjon med satsingsområder og hovedtrekk i arealbruk. Visjonen til Bømlo kommune bygger på høye klimaambisjoner og et mål om å bli en av de mest attraktive kommunene på Vestlandet. Kommunen har ambisjoner om å bli en lav klimarisikokommune, effektivisere lokalt transportbehov, bruke mer tømmer og naturmaterialer i bygg og ha krav til nybygg om å være fossilfrie og energismarte. Kommunen skal sikre god informasjon til innbyggerne og vise et engasjement på veien mot lavutslippssamfunnet (Bømlo kommune, s.24, 2019a).

Avgrensing

Formålet til oppgaven er å avdekke og undersøke hvordan en kommune planlegger for bærekraftig utvikling. Oppgaven er avgrenset til å avdekke hvordan kommunen arbeider for å implementere FNs bærekraftsmål i planprosessene rundt samfunnsdelen av kommuneplanen. Oppgaven har avgrenset tidsperiode fra 2017 – 2020. Oppgaven skal avdekke planarbeidet som ble ferdigstilt i 2019 og kommunens arbeid frem til i dag. Intervjuene er avgrenset til informanter som er ansatt innenfor kommune, regionråd og fylkeskommunen. Det er hovedsakelig arbeidet med samfunnsdelen i kommuneplanen som kartlegges, men også arbeidet etter ferdigstillingen. Det er flere perspektiv i kommunens planleggingsprosess som er viktig for å oppnå bærekraftig utvikling, men oppgaven setter søkelyset på langsiktig strategisk planlegging, planprosessen for samfunnsdelen og samarbeid.

Definisjoner

Lavutslippssamfunnet

Lavutslippssamfunnet er et samfunn hvor klimagassutslippene reduseres på globalt nivå, for å motvirke skadelige virkninger av global oppvarming som er beskrevet i Parisavtalen fra 2015 (Klimaloven, 2017, §4).

Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling handler om å ivareta de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling. Klima og miljø, økonomi og sosiale forhold (FN, 2019). Bærekraftig utvikling er utvikling som dekker behovene til samfunnet uten å ødelegge mulighetene for at neste generasjon skal dekke sine behov (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, s.42, 1987).

Planlegging

Planlegging er definert som det sosiale, politiske, intellektuelle og administrative forandringspraksiser og strategier for samfunnsmessige aktiviteter (Jensen, A., Nielsen, K. A., Andersen, J., & Hansen, O. E, 2007).

Stedsutvikling

Stedsteori er utfordrende ettersom et sted endrer seg, sammen med oppfattelsen av stedet. Grunnen for forandring kan være politiske prosesser som eventuelt er stedsutvikling og hvordan den påvirker et sted (Aure, Berg, Cruickshank & Dale, s.14, 2015).

Medvirkning

Medvirkning er når enkeltpersoners og grupper får muligheten til å kunne delta i, og påvirke offentlige utrednings- og beslutningsprosesser (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s. 8, 2014)

Livskvalitet

Livskvalitet begrepet omhandler den subjektiv opplevelse som tilstedeværelse av tilfredshet, mening og glede. Det er også sett på som en objektiv opplevelse av livsbetingelser, arbeids- og boforhold (Barstad, 2014).

Gentrifisering

Gentrifisering er de fysiske, økonomiske, sosiale og kulturelle fenomenene som oppstår når det er forbedring av boligstandard som fører til økt pris som påvirker beboerne (Hamnett, 1991). Drivkreftene som bidrar til å skape sosiale ulikheter og driver beboere vekk fra boligområdet.

Struktur

Det er fem kapitler i oppgaven. Denne delen skal gi oversikt over kapitlene og hvordan oppgaven er bygd opp.

Det første kapitlet er innledning med beskrivelser av problemstilling, bakgrunnsinformasjon og temaer i oppgaven. Det gjøres rede for tema og problemstilling i tillegg til forskningsspørsmål.

Det andre kapitlet er teorikapitlet som skaper tyngde i oppgaven. Det forklarer sosialt inkluderende avkarbonisering, regional environmental governance, embodied energy, livssyklusanalyse og avfallshierarkiet i tillegg til kommunikativ og instrumentell planlegging.

Det tredje kapitlet viser den metodiske fremgangsmåten som er benyttet for å hente inn empiri og skape et datagrunnlag for å gjøre det mulig å svare på oppgavens problemstilling og forskningsspørsmål. I tillegg til å drøfte utfordringer og fordeler ved valgt metode.

Det fjerde kapitlet er både analyse og drøfting som drøfter de empiriske funnene i lys av det teoretiske rammeverket som nevnes tidligere i oppgaven. I den første delen av analyse, viser oppgaven til metodene kommunen bruker for å løse utfordringer sammen med lokalsamfunnet. En sentral del i oppgaven er å se på hvordan kommunen har arbeidet med samfunnsdelen i kommuneplanen for å kunne peke ut hvilke utfordringer kommunen har og hvordan Bømlo har løst disse. Fokuset rettes deretter på arbeidet etter ferdigstillingen til Samfunnsdelen for å kunne se hvilke tiltak kommunen bruker for å sikre at samfunnsdelen kommuniseres i relevante sektorer og at planarbeidet sine visjoner spres på riktig måte for å kunne forankre bærekraftig utvikling. I den tredje delen er samarbeid som metode diskutert og hvordan det bidrar til bærekraftig utvikling.

Det femte kapitelet som er konklusjon. Her er det et kort sammendrag av de viktigste funnene og for avslutning med videre forskning og tanker. Det er kildeliste og vedlegg i slutten av dokumentet.

2.0 Teori

I dette kapitelet blir det teoretiske rammeverket presentert for å forstå empirisk kontekst og skape en avstand til empirisk data. Første del tar for seg sosialt inkluderende avkarbonisering som er en sentral for å kunne vise hvordan Bømlo kommune kan bidra til en sosialt inkluderende overgang til lavutslippssamfunnet og tydeliggjøre hvordan Bømlo kommune planlegger for bærekraftig utvikling. Videre presenteres konseptet om regional environmental governance som er et regulativt system og henger sammen med utfordringer og fordeler i planleggingen i Bømlo kommune. Etter dette viser jeg til begrepene embodied energy, livssyklus og avfallshierarkiet siden dette har sterk sammenheng med bærekraft. Til slutt beskriver jeg Habermas teori om kommunikativ og instrumentell planlegging som er det teoretiske utgangspunktet fra Amdam sin tilnærming til analysen av teoriene.

For å definere hva bærekraftig utvikling er i denne oppgaven bruker jeg Dryzek (2013) sin definisjon. Dryzek mener det er mulig å definere bærekraft, men å definere bærekraftig utvikling mangler en god definisjon siden det er et komplekst begrep. Bærekraft handler om balansen mellom input og output i systemer. Bærekraftig utvikling er en diskurs. Ihlen mener at konseptet om bærekraftig utvikling er klart normativt, og begrepets implikasjoner og mål er mye omdiskutert. Ordet bærekraft er derimot ikke normativt og er rimelig klart (Ihlen, s.54, 2009).

Plan- og bygningsloven formål er å fremme bærekraftig utvikling som er det beste for alle i samfunnet. Planlegging skal bidra til å gjennomføre statlige, regionale og kommunale oppgaver (Pbl, 2008, §1-1). Bærekraftig utvikling handler om å ivareta de tre dimensjonene i bærekraftig utvikling. Klima og miljø, økonomi og sosiale forhold (FN, 2019). Bærekraftig utvikling er utvikling som dekker behovene til samfunnet uten å ødelegge mulighetene for at neste generasjon skal dekke sine behov (Verdenskommisjonen for miljø og utvikling, s.42, 1987). Kommunene er sentrale for å sikre FN's bærekraftsmål nr.11, det å skape bærekraftige byer og lokalsamfunn. Kommunene har ansvar for både transport, byplanlegging, vann, avløp og klimatilpasninger (Klp, 2020). Bærekraftig utvikling forholder seg til nasjonale og globale

intensjoner, og nåtidens og fremtidens dimensjoner og baseres på rettferdighet (Lafferty & Langhelle, 1999).

Planlegging av arealbruk og transportsystem skal fremme samfunnsøkonomisk effektiv utvikling. Bidra til å fremme helse, miljø og livskvalitet (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019). Kommune, fylkeskommune og staten skal gjennom planlegging bidra til reduksjon av klimagassutslipp, samtidig økt miljøvennlig energiomlegging (Statlige planretningslinjer for klima- & energiplanlegging og klimatilpasning, 2018, §1).

Sosialt inkluderende avkarbonisering

Konseptet sosialt inkluderende avkarbonisering er under utvikling. Ny kunnskap og nye løsninger kreves for å realisere en sosialt inkluderende avkarbonisering. Dette begrepet er nyttig å ta bruk i denne oppgaven for å avdekke inkluderende prosesser. Avkarbonisering av næringslivet er sentralt, men å legge vekt på de sosiale og geografiske konsekvensene av omstilling til lavutslippssamfunnet er viktig for å skape en langsiktig strategisk planlegging.

INCLUDE står for INCLUSIVE Decarbonisation and Energy transition. Dette er et av to FME-Forskningscentre for miljøvennlig energi. INCLUDE arbeider med å frembringe kunnskap og løsninger som kreves for å realisere et sosialt inkluderende lavutslippssamfunn.

Forskningscenteret skal avdekke de sosiale strukturene som er nødvendige for at omstillingen til lavutslippssamfunnet skal bli effektiv. Gjennom et samarbeid skal INCLUDE teste hvordan norske kommuner kan bidra til en sosialt inkluderende avkarbonisering. I forskningen er de inkluderende prosessene lagt stor vekt på og en rekke andre samfunnsvitenskapelige disipliner er invitert til å delta (Forskningsrådet, 23.10.2019).

På storbykonferansen 2020 var det presentasjoner om de sosiale implikasjoner og utvikling av strategier for sosialt inkluderende avkarbonisering av byer og regioner under utvikling.

Fortettings- og knutepunktspolitikk som er klimasmart, kan ha uheldige sosiale og geografiske konsekvenser. Denne typen politikk kan opprettholde eller forsterke sosial ulikhet mellom sosiale grupper, mellom bydeler, og mellom byer og regioner. Utfordringene knyttet til dette kan påvirke byutvikling og byplanlegging på kort og lang sikt og det blir viktig å

arbeide for å danne strategier for å kunne forhindre negative konsekvenser (Storbykonferansen, 11.09.2020).

Avkarbonisering handler om å finne tiltak som kan redusere CO₂-utslippene. Energieffektivisering, effektivisering av ressursbruk, avkarbonisering og karbonfangst og lagring. Det er ulike utfordringer knyttet til hvert tiltak (Aamaas & S. Jensen, s.31, 2019) Det kan for eksempel fokuseres på styring og organisering, transport, industri, jordbruk, karbonfangst og lagring (CCS), byggeaktivitet og infrastruktur, bioenergi, indirekte utslipp (Aamaas & S. Jensen, 2019). Det er sentralt med inkluderende prosesser og inkorporere flere aktørers perspektiver (Aamaas & S. Jensen, s.5, 2019).

Avkarbonisering tar hovedsakelig for seg næringsvirksomhet og de konkrete industrielle tiltakene som må tilrettelegges for. Det vil skape store endringer for planleggerens rolle i samfunnsutviklingen. Det er derfor viktig å inkludere kommunene og fylkeskommunenes rolle. Aktørene har mulighet til å spre kunnskap om forbruk og legge til rette for livsstilvalg og forbruk for eksempel valg av byggemateriale, reisevirksomhet og da er holdningsskapende arbeid kritisk (Aamaas & S. Jensen, s.7, 2019). Innbyggerne blir påvirket av klimaomstillingen kommuner tar del i. Endringer kan skape samfunnsproblemer og skape et splittet lokalsamfunn. Det er viktig å ta hensyn til den sosiale inkluderende delen av avkarbonisering. Når kommunen skal avkarboniseres må det være inkluderende prosesser og samarbeide med flere aktører. Da er innbyggerne en stor aktør i planleggingsarbeidet.

«Bottom-up» fremfor «top-down» styring er sentralt for å gjøre lavutslippssamfunnet mulig å oppnå (Aamaas & S. Jensen, s.5, 2019).

Regional environmental governance

Begrepet regional environmental governance er sentralt for å kunne forklare hvordan regionalt samarbeid og generell miljøstyring bidrar til å kunne besvare problemstillingen og kunne peke på tiltak i regionen som bidrar til bærekraftig utvikling.

Norge skal avkarboniseres og for å kunne bli et lavutslippssamfunn innen 2050 er det viktig å ta i bruk regional environmental governance. Regional environmental governance oversatt til norsk er regional miljøstyresystemer. Environmental governance er den regulative prosessen

som politiske aktører utfører i regionale organer. Mekanismer og organisering bidrar til å sikre miljøtiltak lokalt i kommunene. Regionale organer initierer kommuner til lokal miljøutvikling og styrer samtidig den regionale utvikling i samme retning for å oppnå bedre resultater. Det som skiller miljøstyring i kommunene er den politiske situasjonen, det økonomiske forholdet og prioriteringene i kommunen. Det er også forskjell på hvordan kommunen planlegger å gjennomføre miljøtiltakene og hvordan innbyggerne reagerer. Økonomi, sosial og adferds faktorer og teknologi kan påvirke behovet og tilgjengeligheten for miljøstyring. Kommunene har ulike ressurser og gjennomføringsevne. Kommuner er sammensatt av ulike dimensjoner og miljøtiltak slår ulikt ut ettersom det historisk er forskjell mellom kommunene og stedets identitet, skjulte eller offentlige nettverk og forbindelser i kommunen påvirker kommunens prioriteringer. Kommunene har derfor ulike utgangspunkt og verdier. Fokus på globalisering, desentralisert miljøstyring, marked og kunnskap, beslutningsprosesser er ulike i alle kommuner og opparbeides over tid i organisasjonene (Lemos & Agrawal, s. 298-299, 2006). Det vil si at miljøtiltak får ulike konsekvenser i ulike kommuner i regionen knyttet til de ulike dimensjonene som kommunen er satt sammen av.

Regional miljøstyring etter en sosialkonstruktivisme tilnærming handler om overtalelse og sosialisering. Den sosiale prosessen vektlegger sosial læring og variablene er kunnskap og kausale meninger. Styresettet forventer nyansert engasjement basert på vitenskapelig forståelse (Börzel & Risse, s.441, 2016). Det er en sosial prosess ettersom det er flere ulike kommunestyre med ulikt politisk styresett som skal tilegne seg ny kunnskap gjennom det regionale nettverket.

Regional styring skaper flere fordeler. Transaksjonskostnadene reduseres av formelle og uformelle institusjoner. Samarbeid øker tilgjengelighet av informasjon, reduserer hindringer for forhandlinger og forsterker sosial kapital (Feiock, 2007). Europeiske regionale prosesser er avhengig av lokale og regionale krefter. Regional aktivitet er «bottom-up». Da brukes lokal makt, ressurser og arbeidskraft (Gidlund, s.13, 2000). I denne sammenhengen er det regionen som nytter sine ressurser for å skape regional aktivitet som er positivt for alle kommunene. Lokal kunnskap og arbeidskraft skaper et samarbeid som gir regionen større makt og påvirkningskraft i for eksempel høringssituasjoner.

Miljøstyring har behov for evaluering for å kunne vurdere om det regionale styringssystemet bidrar eller reduserer klimagassutslippet. Evaluering og måling er sentralt for å kunne sette nye langsiktige mål for den regionale miljøstyringen.

Embodied energy, livssyklus og avfallshierarkiet

Embodied energy, livssyklusanalyse og avfallshierarkiet av tjenester, varer og måling av hele prosessen er sentralt å presentere for å kunne besvare oppgaven. Bømlo kommune forbedrer, bygger og river for å utvikle kommunen. Konseptet om embodied energy er energimåling for alle deler av kommunens tjenester og produkter og er relevant for å kunne vite bakgrunnen for Vestland fylkeskommunen sine føringer til kommunen.

Embodied energy kan bli definert som den totale energien som er nødvendig assosiert direkte og indirekte av en vare eller tjeneste. Det er karbonutslippet som tilsvarer utslippet som er inkludert i energien og materialene vi bruker for å skape en vare eller tjeneste (Rodrigues, Martins, Nunes, Quintas, Mata & S. Caetano, 2018).

Gjennom en livssyklusanalyse (LCA) metodikk som er definert av International standard ISO kan en systematisk evaluere miljøpresentasjonen til et produkt eller en prosess. Den evaluerer mulige påvirkninger gjennom hele livssyklusen, hvor utvinning av råvarer, fremstilling, bruk og vedlikeholde og livsløpene prosesser som resirkulering vil fremme en høyere miljøpresentasjon av et produkt (Rodrigues, Martins, Nunes, Quintas, Mata & S. Caetano, 2018). Da kan en evaluere hvordan ulikt material og metoder kan påvirke miljøet og livssyklusen til et produkt.

Ulike maskiner, materialer påvirker livssyklusen og hvor ofte vedlikehold må til. Dersom en vektlegger kort holdbarhet på produkter og varer kan det gi større budsjett gjennom mer vedlikehold, mer bruk av maskiner og utvinning av materialer for å opprettholde et produkt. En vei med dårligere material må oppgraderes oftere.

EU rammedirektiv for avfall inneholder EUs avfallspyramide som igjen er adoptert i norsk avfallspolitikk (SNL, 2020a). Det er en pyramide hvor avfallsreduksjon er viktigst, fulgt av ombruk, materialgjenvinning, energiutnyttelse og deponering. Direktivet krever at avfall håndteres uten å skade menneskers helse og skade miljøet, og særlig uten risiko for vann, luft,

jord, planter og dyr. Heller ikke spre støy og lukt. Avfallshåndteringen skal ikke redusere kvaliteten i distrikter eller kulturminner. Direktivet krever at medlemslandene implementerer avfallshåndteringsplaner og avfallsforebyggingsprogrammer (EU, 2019)

Dette kan anvendes i utbygging, produksjon av tjenester osv. I kommunal sammenheng kan det stå sammen med veiutbygging, utbygging av et område for å etablere et nytt boligfelt og generelt et perspektiv som blir viktigere å ta hensyn til for å fremme bærekraftig utvikling både i næringslivet og i kommuner. Å vektlegge livssyklusperspektivet og ta i bruk avfallsmodellen skal alle prosjekter prøve å starte øverst i hierarkiet og gjøre det som kan gjøres for å redusere avfall og energibruk som skaper klimagassutslipp. Når det er bruk og kast mentalitet brukes det mer energi, materialer, maskiner og skaper klimagassutslipp som kunne vært unngått med å bruke langvarige materialer til produkt og tjenester slik et produkt eller en tjeneste ikke genererer et større energiforbruk for den enkelte eller for en aktør som skaper klimagassutslipp. Det reduserer kostander kortsiktig og langsiktig og reduserer klimaavtrykket fra utbygging. Konseptet er relevant i planlegging for å kunne ta beslutninger basert på målinger og evalueringer av produkt, energi og klimagassutslippene.

Kommunikativ planlegging og instrumentell planlegging

Planleggingsteorien er sentralt i forhold til problemstillingen ettersom den bidrar med kunnskap om hvordan en kommune kan håndtere utfordringer på veien til bærekraftig utvikling. Kunnskap er viktig for kommunen for å kunne være et organ som støtter opp om en utviklingsprosess som tar hensyn til de ulike perspektivene som er i planleggingsteorien.

Kommunikativ planlegging bygger på teorien til den tyske filosofen og sosiologen Jürgen Habermas. Teorien handler om å oppnå en felles forståelse og enighet. Hans teori bygger på forutsetningene om konsensus er mulig å oppnå og at deltagerne ønsker å oppnå en felles forståelse (Amdam, 2012).

I kommunikativ planlegging er planprosessen en arena for meningsutveksling hvor deltagerne kan drive frem det beste argumentet for å nå målet om konsensus. Professor i planlegging, Roar Amdam (2012) påpeker at kommunikativ planlegging vektlegger læringsutbyttet i selve planprosessen som bred medvirkning og det beste argumentet «vinner» (Amdam, 2012).

Habermas sin teori om kommunikatív handling er at den herredømmefrie diskusjonen legger grunnlag for den ideelle dialogen. Deltagerne bør derfor være frie, likeverdige og aktørene bør ha likt kunnskapsnivå for å kunne oppnå en ideell dialog. Deltagernes identitet og status skal ikke påvirke prosessen. Innbyggerne skal være aktive deltakere fremfør passive mottakere av planleggingsprosessen (Amdam, 2012).

Rasjonalitet består av både kommunikatív og instrumentell planlegging. Det er to motpoler i planleggingsteorien og forskjellen ligger i teoriens anerkjennelse av makt. Instrumentell planlegging handler om maktrelasjonen mellom planlegger og innbyggerne. Planleggeren gjør kunnskap om til handling gjennom sin maktposisjon. Kommunikativ planlegging på sin side vektlegger en god planprosess som er avhengig av samarbeid mellom mange aktører, skriver Amdam (2012).

Instrumentell planlegging ser på planleggeren som en ekspert og rollen hans blir legitimert gjennom planleggerens plass i hierarkiet, men også gjennom lover og regler. I kommunikatív planlegging er planleggerens rolle å tilrettelegge for planprosessen, hvor meningsutvekslingsprosessen blir prioritert og handling og kunnskap blir legitimert gjennom denne prosessen hvor de finner frem til en løsning sammen (Amdam, 2012).

Svakheter med kommunikatív handlingsteori er at teorien ikke er anvendbar i praksis. Det er kritikk fra flere hold og har et idealistisk forhold til hvordan planlegging bør være. I praksis er det utfordringer fra flere hold, ulike hensyn, dagsorden og samfunnsaktuelle temaer som blir vektlagt ulikt i planlegging fra år til år. Det er ulik oppfatting av planlegging og hva som er riktig å bevare og hva som er viktig å utfordre og oppdatere. Amdam (2012) mener at rasjonalitet og kommunikatív handling kan samhandles og anvendes i praksis.

Kollaborativ planleggingsteori er «den argumentative vendingen» som springer både fra Habermas tenkning, men også fra lingvistikkfaget. Kollaborativ planleggingsteori bygger på antagelsen om at all form for vitenskap er sosialt konstruert. Kommunikasjon av vitenskap og fornuft kan videreformidles i fortellinger, rasjonelle analyser, ord, bilder og lyd. Individene former deres vitenskapshorisont gjennom deres interesser i sosiale kontekster. Anerkjennelsen av at hvert individ er ulike i forhold til interesser og forventninger (Pløger, s. 40-41, 2002).. Makt relasjoner kan undertrykke og dominere hva som tas for gitt. Planlegging er innrammet i

kontekstens sosiale relasjoner i dag-for-dag praksiser (Healey, s.29-30,1997). Planleggeren bør tilegne seg kunnskap om hvordan hverdagen til innbyggerne på stedet lever (taus kunnskap) og hvilke nettverk menneskene er koblet sammen i og hvilke nettverk som dominerer og er marginalisert på stedet (Healey, s.280, 2007)

3.0 Metode

Her vil oppgaven forklare den metodiske fremgangsmåten, drøfte fordeler og ulemper med valgt forskningsdesign, presentere datainnsamlingen og vurdere reliabilitet og validitet.

Metodevalg

Fremgangsmåten som er benyttet er kvalitativ metode. Kvalitativ metode er eksplorativ, undersøkende eller utforskende. Et eksplorativt prosjekt er når forskeren ikke har særlig innsikt i undersøkelsesfeltet. Kvalitativ metode er elaborativ som betyr teoriutviklende. Det utvikles teorier og antakelser underveis (Harboe, s.32, 2006). Oppgaven skal derimot ikke skape ny teori, men nytte eksisterende teori, finne empiri gjennom kvalitativ metode for å kunne sammenligne om praksiser henger sammen med teorier for å kunne komme med egne analyser i den spesifikke konteksten. Formålet med oppgaven er å avdekke praksisen og derfor er bruk av kvalitativ metode svært relevant for å kunne finne ut hvordan kommunen arbeider. Begrepene rundt bærekraftig utvikling i oppgaven bygger på abduktiv forskningsstrategi som er eksisterende konsepter og meninger som aktører benytter allerede i hverdagen (Blaikie, s.638, 2019).

Kvalitativ metode er opptatt av å produsere diskursive beskrivelser og utforske sosiale aktørers meninger og tolkninger (Blaikie, s.200-201, 2009). Kvalitativ metode går dypere inn i konteksten for å forstå praksiser og hvordan de henger sammen med situasjoner de kommer fram i. Blant annet skal kvalitativ forskning sammenlignes med eksisterende litteratur om gjeldene tema og sjekke om konklusjonen stemmer med eksisterende viten (Hoffmann, 2013).

Målet med kvalitativ metode er å tilegne seg forståelse av betydningen og opplevelsen av den levende verden fra deltagerens perspektiv, kommunisert med deres egne ord, og spesifikt beskrevet for en forsker som er åpen og kan sette til side eksisterende kunnskap om situasjonen. Målet er derfor å fange det subjektive synspunktene til deltagerne (Rubin & Rubin, 2012).

Refleksivitet er prosessen er erkjennelsen av forskningens begrensninger. Måten forskningen er kontekstualisert teoretisk, datasamlingen gjennomført, og måten data er analysert på er en del av forskningsprosessen. Det samme er også funn som blir brukt for å argumentere for at det er skapt ny kunnskap (Finlay 2002; Engward & Davis, s. 1532, 2015). Refleksivitet handler om å utvikle åpenhet om beslutninger tatt i forskningsprosessen på mange nivåer: personlig, metodisk, teoretisk, epistemologisk, etisk og politisk (Engward & Davis, 1532, 2015).

Bømlo kommune er valgt som case og bakgrunn for valget er en presentasjon på dialogmøtet arrangert av Vestland fylkeskommune i januar 2020. Bømlo gjorde et godt inntrykk på dialogmøtet og etter rask research oppdaget jeg at kommunen hadde lagt FNs bærekraftsmål til grunn for samfunnsdelen i kommuneplanen.

Casestudie

Det er brukt casestudie for å få et bilde av praksisen som kommunen har benyttet for å planlegge for en bærekraft utvikling og hvilke utfordringer kommunen møter i planleggingsprosessen.

Casestudie viser det virkelige liv og intervju objektene blir forsket på i en betraktelig dybde (Hammersley, s. 185, 1992; Hammersley, Gomm & Foster, s.3, 2000). Det er sentralt å benytte case når det er en kommune som skal forskes på og det er de eksisterende systemene og fenomenene i kommunen som skal kartlegges og vurderes opp mot teori.

Casestudier er en metode som er vanlig å bruke i kvalitativ forskningsmetode (Blaikie, s.182, 2018). Casestudier er ikke et metodologisk valg, men et valg om hva som skal studeres (Stake, s.443, 2005). Casestudier blir brukt i eksplorativ, deskriptiv og forklarende forskning. Observasjon og intervju er metoder som anses som legitime. Casestudier er avhengig av flere kilder av bevis for å konvergere (Blaikie, s. 183-185, 2019). Metoden gir muligheter for å velge selv hvilke dimensjoner ved kommunen som skal settes søkelys på i form av observasjon og intervju. Casestudie gir fleksibel til forskeren med hensyn til forskningsområde, hvilke spørsmål som blir stilt og hvilke områder som skal vurderes. En

casestudie legitimeres av intervju og observasjon, men det er kritisk for resultatet å velge relevante kilder.

En viktig kritikk mot casestudie er at det er vanskelig å generalisere resultatene derfra. Bømlo kommune er unik og selv om det fins mange kystkommuner er det vanskelig å si at funne i oppgaven er gyldige for andre kommuner. Kritikk mot casestudier er også at de kan være tidskonsumerende og det stemmer for eksempel innen deltakende observasjon i etnografiske studier, men Yin (s.11, 2003) argumenterer for at det ikke trenger å ta lang tid og er greit å gjennomføre (Blaikie, s. 186, 2019).

Intervju

Intervju blir benyttet for å kunne svare på problemstillingen og forskningsspørsmålene i oppgaven. Dette er en oppgave med søkelys på Bømlo kommunes egen oppfatning av planlegging for bærekraftig utvikling, men også fylkeskommunens oppfatning av prosessen og Samarbeidsrådet for Sunnhordland sin oppfatning av kommunens arbeid. Derfor har jeg intervjuet samfunnsplanleggeren i Bømlo kommune, en ansatt i Vestland fylkeskommune fra seksjon plan, klima og folkehelse i tillegg til en prosjektleder i Samarbeidsråd for Sunnhordland.

Tidsbegrensingene ved hvert intervju, gjør det utfordrende å få et tydelig og korrekt virkelighetsbilde av kommunens arbeid. Koronaepidemien påvirket også muligheten for intervju, siden flere av kildene fikk større arbeidsmengde i denne tiden (Folkehelseinstituttet, 2020). Flere av nettsidene jeg brukte for å få tak i kontaktinformasjon var under endring, og flere mulige kilder byttet roller våren 2020, i tillegg til at en ble pensjonert. Det påvirket mulighet for kontakter med både Bømlo kommune, Samarbeidsrådet for Sunnhordland og Vestland fylkeskommune.

Dato	Informant	Aktør	Intervjuform
07.04.2020	Eva Katrine Ritland Taule	Ansatt i plan, klima og folkehelse Vestland fylkeskommune	Telefonintervju
21.05.2020	Brynjar Stautland	Prosjektleder i Samarbeidsrådet for Sunnhordland	Telefonintervju
28.05.2020	Alf Helge Greaker	Samfunnsplanlegger Bømlo kommune	Videointervju

De aktuelle informantene er blitt intervjuet med dybdeintervjuer som er abduktiv logikk (Blaikie, s.117, 2019). Intervjuene var planlagt å vare 15 minutter, men alle intervjuene varte mye lengre. To intervju varte en time, mens et var på 30 min. Et kort intervju er enklere å få ja til og ettersom det tok tid å få tak i informantene, valgte jeg denne taktikken. Informantene brukte tiden godt og to hadde lagt til rette for å kunne snakke i en time.

Utfordring med intervju er at informantene blir påvirket av alle faktorene rundt intervjuet. De personlige, sosiale og praktiske faktorer ved intervjuet og hva oppgaven dreier seg om, kan påvirke utfallet. Det er viktig å være klar over de eksisterende sosiale rammene og ta konsekvensene av dette ved å legge til grunn at intervjuobjektet kan la dette påvirke utfallet av intervjuet (Blaikie, s.117, 2019). Oppgaven dreier seg om Bømlo kommune og alle informantene har god kjennskap til kommunens arbeid og utfordringer.

Samfunnsplanleggeren har et tett personlig forhold til Bømlo kommune mens de to andre har mer profesjonelt avstandskjennskap til kommunen. Informantene er knyttet til det samme nettverket av planleggere og utviklere i Vestland fylke.

Semistrukturert intervju

Datainnsamling i form av intervju er vanlig innenfor kvalitativ metode. Det kan være et ustrukturert eller semistrukturert intervju eller dybdeintervju. Sosial interaksjon blir rapportert istedenfor å bli observert og en har mulighet til å se hvordan intervjuobjektet reagerer på å snakke om noe der de har vært involvert og deres meninger og tolkninger (Blaikie, s.178, 2019). Kvalitative intervju gir en åpen, dyp og grundig utforsking av et aspekt av livet som intervjuobjektet har betydelig erfaring med, ofte kombinert med betydelig innsikt (Charmaz, s.29, 2008).

Intervjuene har vært semistrukturerte med ønske om å gå i dybden på temaet med informanten (Blaikie, s.203, 2019). At det er semistrukturerte intervju kan avgrense og veilede informanten til å holde seg til de valgte temaene selv om annen informasjon kan være relevant. Ved å bruke åpne endinger på spørsmålene kan en unngå å begrense informanten. Det er forskeren som stiller spørsmål som veileder hva informanten skal svare på. Da er språket viktig. Presisjon og korrekt bruk av begreper i spørsmål er viktig for å gi et godt inntrykk (Blaikie, s.212, 2019). Tilleggsspørsmål er nyttig for å kunne få utdypet sider ved de svarene informanten gir i intervjuet.

Videointervju

Videointervju er intervju i kombinasjon med observasjon. Da blir det en deltakerobservasjon av den sosiale situasjonen forsker og informant befinner seg i (Blaikie, s.203, 2019). Videointervju gir et bedre inntrykk av hvordan informanten oppfatter spørsmålene og kroppsspråket kan gi tilleggsinformasjon om informantens personlige oppfatninger.

I slutten av mai ble samfunnsplanleggeren i Bømlo kommune intervjuet med videointervju. Problemstillingen rettet seg mer om Bømlo kommune og da var det viktig å ha gode og reflekterte spørsmål og korrekt språk for å trekk frem viktige aspekter fra informanten (Blaikie, s.212, 2019). Intervjuet med samfunnsplanleggeren var et dybdeintervju (Blaikie, s.117, 2019). Informanten fortalte om sitt arbeid og utfordringer og ga mye ekstrainformasjon som var nyttig. Under intervjuet stilte jeg innimellom de semikonstruerte spørsmålene og stilte noen åpne oppfølgingsspørsmål mot slutten (Blaikie, s.203, 2019; Blaikie, s.212, 2019).

Telefonintervju

Telefonintervju gir flere barrierer til intervjuet. Det er ingen observasjon av intervjuobjektet og mister dermed informasjon om hvordan informanten reagerer på spørsmål. Intervju på telefon gir ikke rom for å tolke kroppsspråk.

I april var første intervju med Vestland fylkeskommune. Det ble benyttet dybde intervjuer (Blaikie, s.117, 2019). Dybde intervjuet var semistrukturerte og underveis stilte jeg oppfølgingsspørsmål i tillegg til to overordnede spørsmål (Blaikie, s.203, 2019). Spørsmålene hadde åpne endinger og informanten kunne snakke fritt om temaet og velge å trekke inn det personen selv tenker er relevant for temaet (Blaikie, s.212, 2019).

Å stille gode og relevante spørsmål er viktig for å få svar eller for å få informasjon om nyttige aspekter som bidrar til å bygge oppgaven. Det er viktig å bruke tid på språk og valg av spørsmål. Underveis i intervjuet må forskeren vurdere behovet for å stille oppfølgings spørsmål der det virker som informanten har mer informasjon (Blaikie, s.212, 2019).

Representanten for Samarbeidsrådet for Sunnhordland ble intervjuet i mai. Prosjektlederen for Geopark Sunnhordland ble intervjuet med et dybdeintervju med semikonstruerte spørsmål som rettet seg mot planlegging i Bømlo kommune og samarbeid mellom rådet og kommunen (Blaikie, s.117, 2019; Blaikie, s.203, 2019). Det var benyttet åpne spørsmål slik at prosjektlederen kunne legge til informasjon han mente var relevant (Blaikie, s.212, 2019). Intervjuet ga nyttig informasjon og et utenfra perspektiv på kommunens arbeid.

Observasjon

Observasjon på dialogmøte «Vegen mot 2030: Bli med å sette retning for Vestland». Ungdom, næringslivet, kommuner og tydelige stemmer fra regionen var invitert til møte og jeg deltok. På møtet delte Bømlo kommune erfaring om et pilotprosjekt som bidrar til et styrket samarbeid mellom skole og næringslivet. Presentasjonen gjorde inntrykk grunnet engasjementet som Erling Lodden viste. Dette påvirker avgrensing av oppgaven. Bømlo kommune ble case i oppgaven.

Etiske hensyn og anonymitet

I henhold til Universitetet i Agder sine regler har denne oppgaven behandlet personopplysninger etter kravene fra det Norske Senter for forskningsdata (NSD). All informasjon som er samlet inn under intervjuer er lagret på en trygg måte, i tillegg til å være passordbeskyttet. Alle informanter er blitt informert om sine rettigheter gjennom et informasjonsskriv som ble vedlagt sammen med forespørselen om å delta i prosjektet. Alle informantene har gitt sitt samtykke. Dokumentet inneholdt informasjon om målet med studien, informantens involvering, forventet tidsbruk og tidsramme for intervjuene. Anonymitet er viktig i kvalitative prosjekter og det skal bli ivaretatt gjennom hele prosjektprosessen. Dette gjennomføres ved passordkryptering av alle aktuelle dokumenter slik at alle navn og informasjon blir holdt skjult.

Intervjuene ble foretatt gjennom video- eller telefonsamtaler grunnet koronaepidemi og restriksjonene i landet denne perioden. Informantene fikk velge medium de ønsket å bruke og tidspunkt for intervju. I to av intervjuene ble det tatt lydopptak, med samtykke. Lydopptak ble benyttet for at jeg skulle kunne være aktiv lytter og stille oppfølgingsspørsmål. Lydopptakene ble transkribert og lydopptaket var nyttig for å skrive ned riktige kommentarer på de viktige temaene i oppgaven. Det ble lagret på sikker måte på en enhet som ikke var koblet til internett.

Etisk handling oppnås når det er gjennomført kontemplasjon. Når handlingen er vurdert for å sikre etisk handling. Det kan være nyttig å formidle resultatet og få tilbakemelding fra informanter for å kunne avklare eventuelle feil (Clifford, Cope, Gillespie & French, s.35, 2016).

Dokumentanalyse

Dokumentanalysen er hovedsakelig på Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging 2019–2023, Veileder – Kommuneplanprosessen – Samfunnsdel – Handlingsdelen, Planstrategi Bømlo kommune 2016-2020, kommuneplanen sin samfunnsdel – KPS 2019-2049 og Reguleringsplan for Bømlo Fiskerihavn, Hovlandshagen (2015).

I tillegg til de nevnte dokumentene analyserer jeg også Fiskerihavnplan Bømlo 2013, Høyringsframlegg Planprogram Kommuneplanens samfunns- og arealdel 2018-2048 (2017), Bømlo kommune Fagnotat - Attraktiv kommune og lokalsenterutvikling (2018) og Trafikksikringsplan for Bømlo kommune 2016-2020 Temaplan (2020).

Ved dokumentanalyse har innhold fra samfunnsdelen, planstrategien og de andre dokumentene bidratt til å bygge opp under det informantene har delt med meg, for å svare på problemstillingen.

Validitet og reliabilitet

Validitet er i hvilken grad en studie er gyldig. Internvaliditet er i hvilken grad resultatene er gyldige for det utvalg og det fenomen so mer undersøkt. Ekstern validitet vil si i hvilken grad

resultatene kan overføres til andre utvalg og situasjoner. I denne sammenheng om resultatet kan overføres til andre kommuner. For å styrke validiteten kan man bruke flere metoder, flere datakilder og flere forskere (Lecompte & Goetz, 1982).

Reliabilitet er i hvilken grad en studie kan etterprøves. Indre reliabilitet er i hvilken grad andre forskere kan bruke begrepsresultatet for analysen av data på samme måte som den opprinnelige forskeren. Ytre reliabilitet er i hvilken grad ulike forskere vil oppdage samme fenomen, generere samme begreper i den aktuelle og lignende situasjoner. For å styrke reliabiliteten må vi vite hvem forskere er, hvilke informanter som inngår, hvilken sosial setting som foreligger og hvilke analytiske begreper som er brukt og hvilke metoder fra datainnsamling fra data som er benyttet (Lecompte & Goetz, 1982; Dalen, 2004)

Oppgaven bygger på kvalitativ metode og det er benyttet konstruerte intervju for å få relevant informasjon om tema i tillegg til tilleggsspørsmål underveis. Det er strategisk utvelgelse og de som er mest relevante aktørene blir spurt. Antall intervjuobjekter er få, men det er hensiktsmessig å få intervju med personer fra ulike ståsteder i forhold til Bømlo kommune

Samfunnsplanleggeren er påvirket av arbeidssted og personlig tilknytning til Bømlo kommune. Fylkeskommunenes talsperson er påvirket av fylkeskommunens rolle i kommuneplanlegging og har et godt samarbeid med Bømlo kommune som kan ha påvirket utsagn og svar på intervjuet.

De sosiale rammene kan svekke troverdigheten til informanten og derfor også oppgaven. Slike intervju tar vekk informanten fra sin naturlige setting og individets oppførsel og sosiale interaksjon blir rapportert heller enn observert i denne sammenheng (Blaikie, s.203, 2019). Dybdeintervju, gjør forskeren kjent med en sosial aktør og den sosiale interaksjonen informanten har vært involvert i og deres meninger og oppfatninger.

Bømlo kommune og Vestland fylkeskommune har et tett samarbeid som blir tydeliggjort i intervjuet med Vestland fylkeskommune. Bømlo kommune og Samarbeidsrådet i Sunnhordland har ikke like tett samarbeid som Bømlo og fylkeskommunen. Dette er i større grad et uformelt samarbeid som kan styrke autentisiteten til svarene.

Det er lite utvalg som er intervjuet og derfor er det ikke representativt utvalg. Intervjuobjektet fra Bømlo kommune var engasjert, autentisk og balansert i forklaringene sine om positive og negative aspekter ved planlegging. Det styrker troverdigheten.

Intervju med Vestland fylkeskommune var utfyllende med svært relevante svar. Intervjuet gav Vestland fylkeskommune overblikk over planarbeidet og prosessene Bømlo kommune deltar i. Det formelle intervjuet gav autentiske svar. Informanten arbeider direkte med Bømlo kommune, men også med mange andre kommuner i Vestland. Troverdig kilde med mange viktige innspill.

Intervjuet med prosjektlederen fra Samarbeidsrådet for Sunnhordland ga et overblikk over Bømlo kommune og hvordan kommunen er å samarbeide med. Det er relevant å få et innspill på hvordan kommunene arbeider og samarbeider på regions nivå. Kilden ga autentiske og viktige svar. Det er en troverdig kilde som bidrar til å få et annet perspektiv.

Forskerens perspektiv

Forskningsdesignet er basert på forskerens motiv, litteratur og restriksjoner. Det er viktig å avdekke hvilken innflytelse forskerens personlige interesser og mål, disiplinvalg, sosialt bidrag, har på et prosjekt. Tilgang på litteratur påvirker utfallet og restriksjonene som publikum, finansieringskilder og politiske og praktiske hensyn (Blaikie, 2019). Forskeren kan ha innflytelse på oppgaven og det er derfor relevant å være klar over de eksisterende rammene som kan stå i veien for en objektiv studie.

4.0 Analyse og drøfting

Analysen inneholder både empiriske funn og de relevante delene av det teoretiske rammeverket som er grunnlaget for oppgaven. Sosialt inkluderende avkarbonisering er utgangspunktet i det teoretiske rammeverket og dette diskuteres i flere deler av analysen. Analysen trekker sammenhenger mellom funnene og teorien og reflekterer rundt fenomenene.

Langsiktig strategisk planlegging

I denne delen svarer oppgaven på hvilken innvirkning en langsiktig strategisk planlegging har på utarbeidelsen av samfunnsdelen av kommuneplanen til Bømlo kommune. Først presenteres

nasjonale forventninger, deretter risiko med kortsiktig tenking, føre-var-prinsippet, Bømlo sitt engasjement i Regionalt planforum Vestland, en kritisk gjennomgang av statlig styring gjennom måling og belønning.

«Kommunal planlegging har til hensikt å påvirke folks livsbetingelser, hverdagslivets arenaer (jobbskaping og -utvikling), lokalsamfunnets kvaliteter samt de økonomiske, sosiale og miljømessige rammebetingelsene en opererer innenfor. Samtidig ser vi også at disse ulike hensynene lett kan komme i konflikt med hverandre. Planprosessen handler nettopp om å veie disse interessene. Altså at noe velges framfor noe annet, eller at ingen av hensynene ivaretas optimalt» (Hofstad, s.23, 2019).

I dokumentet Nasjonale forventninger til regional og kommunal utvikling, er det konstatert at kommunen skal stimulere til omstilling, vekst og nye arbeidsplasser ved å ha langsiktig og forutsigbar arealbruk (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s.13, 2019). Langsiktig planlegging sikrer verdier og legger til rette for bærekraftig utvikling (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s.16, 2019). Langsiktig og helhetlig innsats kan bidra til å lykkes med sentrumsarbeid (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s.28, 2019).

«Kommuneplanens samfunnsdel skal ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Den bør inneholde en beskrivelse og vurdering av alternative strategier for utviklingen i kommunen» (Plan- og bygningsloven, 2009, §11-2).

Strategisk planlegging er å søke å nå frem til en felles forståelse av nåsituasjonen og utvikle visjoner og langsiktige strategier basert på dette (Pløger, s.77, 2002). For en kommune i Distrikts-Norge er det mer risikabelt å benytte en kortsiktig planlegging. Tiltak har større påvirkning på utvikling i distriktene. Det er større risiko når kommunen sløser tid og ressurser på «trendy» strategier som ikke har langsiktige fordeler. Korte og raske strategier kan være potensielt ødeleggende for utviklingen på lang sikt. I tillegg er det ofte vanskeligere å balansene mellom de økonomiske, miljømessige og sosiale hensynene i planleggingen (Cruickshank, 2016). Bømlo kommune bruker ikke kortsiktig planlegging, men velger heller en langsiktig strategisk planlegging.

Statlig planretningslinjer for klima- og energiplanlegging og klimatilpasning krever bruk av føre-var-prinsippet (Miljødirektoratet, 2020). Bømlo følger prinsippet under utarbeidelsen og i samfunnsdelen understrekes det at kommunen skal handle etter føre-var-prinsippet på områdene der Bømlo mangler kunnskap eller har stor usikkerhet (Bømlo kommune, s.7, 2019a).

Regionalt planforum er en regional planmyndighet for fylkeskommunen og staten på fylkesnivå. Problemstillinger i planleggingsarbeid, planstrategier og planer, både regionale og kommunal, diskuteres her (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 24.04.2009).

Vestland fylkeskommune bruker Regionalt planforum for å styrke regional miljøstyring. Det bidrar til sosial læring og sprer kunnskap og gjør at kommunene tilegner seg kompetanse gjennom regionale nettverk (Börzel & Risse, s.441, 2016). De tre siste årene har Bømlo kommune deltatt på Regionalt planforum Vestland i forbindelse med sitt arbeid med langsiktig kommuneplanlegging med politikere og administrativt ansatte alle tre gangene. Denne deltagelsen skaper brede diskusjoner mellom politikere og administrasjon (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020). Bømlo kommune har kompetanse, engasjement og erfaring med langsiktig strategisk planlegging. Herunder kompetanse om hvordan kommunisere sine planer, dele sin kunnskap og erverve ny i samhandling med andre. Kommunen har erfaring med å planlegge på lang sikt og dette gjør utfordringen med å implementere FN's bærekraftsmål i samfunnsdelen av kommuneplanen, mer overkommelig.

Bømlo kommune var en av de 14 første kommunene i Norge som la FN's bærekraftsmål til grunn for planarbeidet i oktober 2019. Det er 356 kommuner i Norge etter kommunesammenslåing. Bømlo var raskt ute i forhold til mange andre kommuner med å implementere FN's bærekraftsmål (Singsaas, s.10, 2020). Bømlo kommune hadde få andre kommuner å sammenligne seg med, da de startet arbeidet med å implementere FN's bærekraftsmål i kommuneplanen sin samfunnsdel. Dette tyder på at Bømlo kommune er proaktive og ambisiøse i sin tilnærming og legger vekt på strategisk langsiktig planlegging.

Statens styring gjennom måling og belønning påvirker kommunens strategiske langsiktige planlegging. Måling og evaluering har som formål å skaffe kunnskap om tilstanden på ulike områder. Slik kunnskap får man gjennom ulike kombinasjoner av målinger, undersøkelser og revisjoner (Digitaliseringsdirektoratet, 2020b). Regjeringen skal utvikle indikatorer for alle

bærekraftsmålene som skal tilpasses lokale og regionale forhold for å måle effekt av kommunenes egeninnsats (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s.6, 2019).

Indikatorer brukes for å belyse komplekse fenomener. Bærekraft er et slikt kompleks fenomen. Brunvoll & Kolshus (2011) påpeker at indikatorene skal fortelle om utviklingstrekk. Det eksisterer indikatorer for sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft. Å kartlegge langsiktige trender tydeliggjør utfordringer og positiv utvikling. Måling gjør det mulig å endre de langsiktige trendene ved å justere strategier og tiltak i samfunnsplanen. Evaluering er derfor viktig for å kontrollere om resultatet er blitt som planlagt. Aktuelle målinger og evalueringer før oppstart av planarbeidet til samfunnsdelen styrer oppfatningen av kommunens tilstand og påvirker utviklingen av samfunnsdelen. Dette påvirker den strategisk langsiktige planleggingen.

Regjeringen gir kommunene rollen som nøkkelaktør for å skape et sosialt bærekraftig samfunn (Regjeringen, 2019). Sosial bærekraft måles på nasjonalt nivå som likestilling og sysselsetting, men for kommunalt og lokalt nivå gjenstår det arbeid for å finne gode indikatorer. I samfunnsdelen i kommuneplanen for Bømlo, foreslås det at sosial bærekraft blir målt i hvor mange som deltar i nærmiljøene. Måling av trygghet kan gjøres ved å velge indikatorer som fravær av mobbing, trafikkforhold eller kriminalitet (Bømlo kommune, s.31, 2019a).

Klima og miljø er enkle å måle, der vi trenger metoder og bedre indikatorer, er når vi skal måle graden av sosial bærekraft. Her har vi et kunnskapsgap, hevder samfunnsplanleggeren i Bømlo kommune (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Flere indikatorer kan avdekke mulige problemer med å stole på en enkelt indikator. Når det brukes forskjellige indikatorer kan det gi større forståelse av fenomenet (Bryman, s.153, 2016).

I FNs bærekraftsmål nummer nr. 5 «likestilling mellom kjønnene» del 5.4 anerkjennes alt ubetalt arbeid i omsorgs- og husholdsarbeid (FN, 2020). I Norge derimot måles likestilling ved å bruke kvinners andel av sysselsettingen som indikator. Alf Helge Greaker hevder noen

mål på bærekraft, kan slå i hjel andre bærekraftsmål. Et eksempel er kvinner og sysselsetting (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Forskjell mellom kjønnene kaller vi noen ganger kjønnsgapet. I denne sammenhengen gjelder det sysselsetting, deltagelse i næringslivet. Kjønnsgapet er en utfordring i hele Vestland. Her er det en tendens til at unge kvinner flytter fra distriktskommuner og ikke tar del i det lokale arbeidslivet. Det er ulike årsaker til at kvinner ikke er sysselsatt, dermed kan sysselsetting være en misvisende indikator. Bømlo kommune har som mål å få så mange som mulig i arbeid, men samtidig verdsette det å være hjemme. Noen kvinner går frivillig ned i stilling for å være med familie og barna sine. Kvinnens frivillige valg veies opp mot sysselsetting av kvinner (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

I samfunnsdelen er det konstatert at kommunen skal fremme likestilling (Bømlo kommune, s.7, 2019a). Når likestilling baseres på sysselsetting, er likestilling avhengig av arbeidstilbudet, et inkluderende og mangfoldig næringsliv. Selv om en kommune har utallige muligheter i næringslivet, påvirker ikke det prosenten som er sysselsatt, når en person velger å være hjemme, eller ikke har mulighet å ta del i arbeidslivet. Sysselsetting som indikator på likestilling blir paradoksalt. Det er også en indikasjon på at kvinner er hjemme frivillig med barna sine. Det er et tegn på likestilling dersom det er selvvalgt (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Det er et paradoksalt begrep og det er misvisende å ha en enkelt indikator. Det skaper splid mellom målinger og den virkelige verden.

Alf Helge Greaker (personlig kommunikasjon, 28. mai 2020) påpeker at kommunen har et høyt snitt på inntekt, sysselsetting, men også på NAV-brukere. Bømlo kommune deltar i nasjonalt forskningsprosjekt om kommunal bærekraft. Prosjektet skal utvikle lokale sosiale indikatorer. Bømlo kommune viser sin proaktive holdning ved å bidra.

Å utvikle indikatorer for alle bærekraftsmålene er viktig for å kunne bli et mer nyttig redskap for utvikling i kommunene. Dagens indikatorer er sterke på miljø og klima, men svakere på sosial bærekraft. For å kunne vise at kommunene oppnår kontinuerlig forbedring, er ikke dagens indikatorer tilstrekkelige for alle bærekraftsmålene.

Evaluering og måling er viktig for å få effektive tilbakemeldinger som kan bidra til å forbedre tiltak og fenomenen i kommunen. Bømlo kommune skal evaluere kommunens sosiale bærekraft om tre år. Da høster Bømlo og deler erfaringer med andre kommuner (personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Regionalt planforum Vestland vil da være en viktig arena for å skape læring i regionen, på tvers av kommunegrensene.

Inntektssystemet til kommunene og fylkeskommunene bidrar til utjevning og et likeverdig tjenestetilbud til alle kommuner (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s. 171, 2018). Innbyggertilskuddet er en vesentlig del av overføringen fra staten til kommunene og fylkeskommunene. Innbyggertilskuddet er knyttet direkte til antall innbyggere i kommunen (Langen, s.24, 2000).

Innbyggerinnskuddet, kommunenes belønningssystem bør differensieres, mener Alf Helge Greaker. Det burde vært belønning for å sikre sosial bærekraft. Eksempelvis bør deltagelse bli belønnet, ettersom deltagelse vil hindre sosial isolasjon. Tilbud om eldreomsorg og kulturskole, bør måles på lik linje med befolkningsvekst. Å redusere hofteoperasjoner med 70%, vil være en stor besparelse. Legger kommunen opp til helsefremmende lokalsamfunn, velger arkitektonisk utforming og bygger fortau og annen infrastruktur som gjør at flere kan bo hjemme, gis det ingen belønning for det. Integrering og inkludering blir heller ikke belønnet. Før en eventuell endring av belønningssystemet, bør sosial bærekraft måles på lokalt nivå (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Samfunnsplanleggeren i Bømlo er klar over at den norske planleggingen bygger på vitenskap som er sosialt konstruert. Kollaborativ planlegging krever at planleggerne blir selvkritiske og kritiske ovenfor det systemet og institusjonelle tenkemåter de representerer (Pløger, s.8, 2002). Alf Helge Greaker viser til svakhetene knyttet til indikatorene og belønningssystemet. Det viser at han er kritisk til systemet norske myndigheter benytter og at det er behov for endring. De fleste antar at det brukes riktige og tilstrekkelige indikatorer for å måle for eksempel likestilling i kommuner i Norge. Planleggeren i Bømlo viser at det er flere nyanser i begrepet likestilling, som ikke blir målt. Det tas også for gitt at inntektssystemet for kommunene er tilstrekkelig. Inntektssystemet bruker indikatorer som er utdaterte i forhold til nye forventninger til kommunene, nemlig at FNs bærekraftsmål skal legges til grunn i

kommuneplanen. Det å måle sosial bærekraft og eventuelt innføre belønning for forbedringer, vil skape større motivasjon i arbeidet.

Alf Helge Greaker bidrar med en kritisk tenkning rundt systemet norske myndigheter benytter. Det norske systemet kan motivere kommuner, men verdsetter for få aspekter ved utviklingen. En eventuell belønning for sosial, økonomisk og miljømessig bærekraft vil kunne bidra til en sosialt inkluderende avkarbonisering. Det er viktig med inkluderende prosesser for å omstille samfunnet til lavutslippssamfunnet. Ved implementering av belønning basert på nye indikatorer kan staten sikre at kommunene prioriterer flere aspekter i den langsiktige strategiske planleggingen (Forskningsrådet, 23.10.2019).

Bømlo kommune har erfaring med strategisk langsiktig planlegging. De forholder seg til de nasjonale forventningene, kjenner risikoen ved for kortsiktig tilnærming og legger til grunn føre-var-prinsippet. Gjennom læring i regionalt planforum Vestland har Bømlo utviklet selvstendig kritiske holdninger til bruk av indikatorer og statens belønningssystem i kommunenes inntektssystem.

Planprosessen for samfunnsdelen

I denne delen skal oppgaven avdekke hvordan Bømlo kommune tilnærmer seg for å implementere FNs bærekraftsmål i samfunnsdelen av kommuneplanen. Her vil oppgaven beskrive en rekke aktiviteter. Først blir de nasjonale forventningene beskrevet, deretter en sammenligning mellom Bømlo og Asker kommune, før konkrete utfordringer i planprosessen blir belyst. Videre følger en beskrivelse av krav til medvirkning, medvirkningsmetoder og Bømlo kommune sitt brede medvirkningsarbeid med ekstra oppmerksomhet på rollen til grendautvalgene. Kommunikasjon av ferdig plan blir deretter omtalt.

Planlegging er definert som de sosiale, politiske, intellektuelle og administrative forandringspraksiser og strategier for samfunnsmessige aktiviteter (Jensen, A., Nielsen, K. A., Andersen, J., & Hansen, O. E, 2007). Plan- og bygningsloven forventer at kommuner i Norge fremmer bærekraftig utvikling (Pbl, 2008, §1). Nasjonale forventninger til kommunal planlegging er at FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s. 11, 2019). I den nye kommunereformen har kommunene styrket samfunnsutviklerrollen (Bruvoll & Pedersen, s.13,

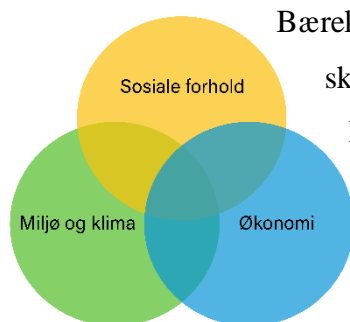
2019). Det gir større ansvar og styrker lokalt selvstyre. Regjeringen har større forventninger til at kommunene tar eget ansvar for å ha nok ressurser og kompetanse for å sikre nasjonale og regionale interesser (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, 2019).

Eva Katrine R. Taule, ansatt i plan, klima og folkehelse i Vestland fylkeskommune, sier at det generelle rådet fra fylkeskommunen til klimaarbeid i kommunene, er å ta klimautfordringen inn i den ordinære kommuneplanleggingsprosessen (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020).

I Bømlo kommune er klimaplanen implementert i kommuneplanen sin samfunnsdel. Klimaarbeidet skal også være integrert i alle kommunen sine rutiner og systemer (Bømlo kommune, s.6, 2019a). Bevissthet og kompetanse kan heves når det skapes grunnlag for læring i alle systemene i kommunen.

FN bærekraftsmål. Hentet fra FN

Bærekraft ligger til grunn for all planlegging i Bømlo og kommunen skal selvsagt ta sin del av det internasjonale ansvaret (Bømlo kommune, 17.01.2020). Bømlo kommune startet arbeidet med å implementere FNs bærekraftsmål i kommuneplanens samfunnsdel i 2017. Kommunen brukte to år på å utarbeide samfunnsdelen (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Bærekraftig utvikling. Hentet fra Bømlo kommune

Alf Helge Greaker, samfunnsplanlegger i Bømlo kommune sammenlignet Bømlo kommune med Asker kommune, ettersom Asker kommune arbeidet med forarbeidet da Bømlo kommune sin samfunnsdel var ferdigstilt.

Asker kommune jobbet med FNs bærekraftsmål, men med planprogram og forarbeid. Av kapasitetsmessige grunner gjorde ikke Bømlo kommune like mye forarbeid som Asker kommune. Asker hadde egen stab og prosjektledelse, men det hadde ikke Bømlo. Asker kommune holdt workshops der de definerte oppgaven, delte inn i nivå og differensierte ulike sektorer. Asker kommune brukte tid på å knytte det som var mest relevant til hver sektor. Bømlo kommune brukte ikke mye tid på å velge delmål og spesifisere på hver sektor (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Bømlo kommune hadde mindre kapasitet og ressurser og brukte kortere tid på forarbeidet for å oversette FNs bærekraftsmål til lokal utvikling i sin kommune (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Bømlo kommune benyttet færre ansatte. Det forutsetter at hvert medlem i arbeidsgruppen er motivert og yter sitt beste for å drive prosessen fremover.

Det er vesentlige forskjeller mellom Asker kommune og Bømlo kommune. Forskjellene finnes innen økonomi, befolkning, prioriteringer og stedsidentitet. Asker har et større sentrum i sentrale Østlandet, mens Bømlo er en øykommune i Distrikts-Norge. De to kommunene har ulike behov, ulike forventninger og kommunene jobber ut fra sitt utgangspunkt.

Informanten fra Vestland fylkeskommune påpeker at det for kommuner med mindre ressurser, lite kapasitet og kompetanse i organisasjonen, er det mer utfordrende å lage gode planer for lavutslippssamfunnet. Det er enklere å jobbe direkte og planmessig med bærekraft når det er god kapasitet, mye ressurser og høy kompetanse. Hun sa at det ikke må påvirke kommuner, men det er mer krevende med færre folk og ressurser (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7. april 2020). Ressurser kan i denne sammenheng ses på som arbeidstakere, budsjett, møtelokaler, tid, kunnskap, ekstern finansiering, eksisterende kompetanse, arbeidsmetoder, innovasjonskraft og sist, men ikke minst kollektiv motivasjon.

Nasjonale veiledere for bærekraftig utvikling sier at det er en avgjørende faktor i kommunen at det er politisk eierskap og engasjement (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Det er også et viktig aspekt for å oppnå en god arbeidsprosess. Alf Helge Greaker har opplevd en engasjert politisk og administrativ ledelse. Han påpeker at en ildsjel ikke skal arbeide alene, men være en del av et systematisk arbeid for å fremme bærekraftig utvikling i en kommune.

Både administrativ og politisk ledelse deltok i arbeidsgruppen som gjennomførte planarbeidet med å tilpasse FN's bærekraftsmål til lokale forhold.

«Arbeidet blir organisert av ei administrativ arbeidsgruppe med ordfører som folkevald representant. Ei styringsgruppe følger arbeidet og består av politisk (ordfører, varordfører, to andre kommunestyrerepresentantar) og kommunal (rådmann, kommunalsjefar, samfunnsplanleggjar) leiing» (Bømlo kommune, 17.01.2020)

Bømlo kommune har ikke hatt kultur for å reise, delta på seminarer for å få kompetanse påfyll. Det har ikke vært kultur for å søke kompensasjonsordninger (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Dette henger sammen med kommunens økonomiske rammer og hvordan disse ekstra sammenkomstene ikke har vært prioritert i kommunens budsjett. Bømlo kommune gjennomførte sin kreative planprosess med FN's bærekraftsmål uten å benytte kompensasjonsordninger for å tilegne seg ny kunnskap, eller ved å delta på seminarer. Kommunen valgte heller å etablere samarbeid med nabokommunene for kunnskapsbygging og deling.

Medvirkning

I plan- og bygningsloven skal planlegging sikre medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter (Pbl, 2008, §1-1). Medvirkning kan forstås som enkeltpersoners og gruppers rett til å påvirke offentlige utrednings- og beslutningsprosesser (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s. 8, 2014). Målet med medvirkning er å sikre gode løsninger som tar hensyn til alles behov, legger til rette for berørte aktører, fremmer kreativitet og engasjement og fremskaffer et godt beslutningsgrunnlag (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s. 8, 2014).

I Bømlo kommune la planleggerne som hadde ansvar for å utarbeide samfunnsdelen av kommuneplanen, til rette for medvirkning og oppfylte kommunen sitt ansvar i henhold til

plan- og bygningsloven (Pbl, 2008, §5-1). Medvirkning i planprosessen skal bidra til bedre planløsninger og sikre en legitim planlegging. Innbyggerdeltagelse styrker lokaldemokratiet og bidrar med lokal kunnskap som kommunen ikke hadde fått tak i på egenhånd (Kommunereform, 2018). Planer som påvirker miljø og samfunn i vesentlig forstand, forutsetter et større og mer aktivt medvirkningsarbeid (Kommunereform, 2018).

Kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, herunder barn og unge. Grupper og interesser som ikke er i stand til å delta direkte, skal sikres gode muligheter for medvirkning på annen måte (Pbl, 2008, §5-1)

En aktiv medvirkning som gir en inkluderende planprosess, vil bidra til å omstille samfunnet til å bli et lavutslippssamfunn (Pöyry, s.3, 2012).

Veilederen til kommuneplanprosessen sier at arbeidet med samfunnsdelen kan bidra til å styrke medvirkning i kommunens planarbeid. Det kan også bidra til en bedre politisk styring. Ved klargjøring av prioriterte planområdet kan den ønskede utviklingen i kommunene gis en politisk retning innenfor de ulike sektorene og temaene i samfunnsdelen (Miljøverndepartementet, s.6, 2020).

Bømlo har høye ambisjoner med planarbeid og legger til rette for involvering og effektive prosesser. Motstand kan gjøre planprosessene vanskeligere, men gjennom kommunikasjon kan en lettere komme frem til løsninger flere kan akseptere.

Utfordringene i medvirkningsarbeidet er å skape reell medvirkning, påpekte Eva Taule fra Vestland fylkeskommune (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020).

Bømlo kommune har beskrevet medvirkningsarbeidet i samfunnsdelen. Medvirkningsarbeidet inkluderte innspill fra grendautvalg, råd og utvalg. Barn og unge var involvert og deltok i planprosessen frem mot høringsutkastet ble sendt ut i februar 2019 (Bømlo kommune, s.5, 2019a). Bømlo kommune tok også i bruk nye medvirkningsmetoder. For å få innspill fra barn og unge, ble det benyttet elektroniske skjema som konkret førte til 20 innspill. Det kom flere innspill på folkemøtet i oppstarten. Kommunen samarbeidet med BømloNytt, utarbeidet informasjonsmateriell til beboere, sto på stand og benyttet sosiale medier (Bømlo kommune,

17.01.2020). Bømlo viser styrke når de velger digitale kommunikasjonsplattformer, som gjør det enklere for spesielt barn og unge å delta. Å digitalisere deltagelse senker terskelen for å delta og metoden er brukervennlig.

I medvirkningsfasen kom det frem ønske om å sikre mer allmenn tilgang til naturen, flere boliger ved sjøen, mer satsing på lokalsentrene, flere sosiale møteplasser som frembringer fysisk aktivitet. Dette har Bømlo kommune tatt i betraktning i planarbeidet. I samfunnsdelen er det beskrevet at kommunen skal jobbe for å sikre disse godene gjennom god arealplanlegging og forvaltning, investering ved lokalsentrene og utvikling av attraktive skoleområder for å fremme mer fysisk aktivitet (Bømlo kommune, 2019a). Møteplassene for fysisk aktivitet blir i tillegg sikret i form av universell utformete løyper og turstier som vil gi helsegevinster for alle. Dette var det også et sterkt ønske fra innbyggerne om å få til (Bømlo kommune, s.32, 2019a).

Det ble politisk debatt i kommunen sitt forarbeid med Samfunnsdelen. På informasjonsmøtet ble det et ønske om å få mer søkelys på likestilling og dette tok arbeidsgruppen med seg videre i planprosessen (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). I samfunnsdelen er likestilling nevnt i kapitlet om «grunnleggende prinsipper» (Bømlo kommune, s.7, 2019a). Et annet kapittel heter «sosialt og inkluderende» og legger til grunn FNs bærekraftsmål nummer 5 «Likestilling mellom kjønnene». Bømlo kommune planlegger for full likestilling og likeverd (Bømlo kommune, s.31, 2019a).

Grendautvalg

Bømlo kommune har flere grendautvalg som er viktige arenaer for aktiv og bred medvirkning. Gjennom grendautvalg kan medlemmer fra de ulike lokalsamfunnene i Bømlo kommune ta del i utviklingen og planleggingsarbeidet. Samarbeidsmodellen er avtafefestet og godkjent av kommunestyret. Målet er å få talerør for lokalsamfunnet (Bømlo kommune, 29.06.2017). Det er lav terskel for å melde seg til grendautvalget. Kommunen har involvert innbyggere i ulike livsfaser for å få et representativt utvalg. Mangfold i tilbakemeldingene sikrer ulike perspektiver og behov.

Grendautvalgene har bidratt med konstruktiv samfunnskritikk som er nyttig for Bømlo kommune. Nå er innbyggerne involvert tidligere i planprosessene og dette sikrer en reell

medvirkning (Agdal & Midtgård, s.26, 2019). Når kommunen og grendautvalgene samhandler, blir sluttresultat et dokument som er utviklet sammen med innbyggerne. Konfliktene blitt kontinuerlig diskutert underveis, istedenfor etter ferdigstilling av kommuneplanen. Innbyggerne har større eierskap til utviklingen i kommunen og lokal kunnskap gir fordeler for Bømlo (Bømlo kommune s.10, 2017).

Eva Taule fra fylkeskommunene mener Bømlo kommune har et bredt medvirkningsarbeid i sine store prosesser. Bømlo har vært særlig opptatt av dette. Taule roser kommunen for over tid, å trekke med det lokale miljøet og engasjere hele kommunene på en fin måte (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020).

Det er fortsatt mulig at noen meninger ikke inviteres i dialogen. Det er heller ikke alle som ønsker å delta, noe som kan svekke legitimiteten til de kollektive avgjørelsene og viljedannelsen.

Bømlo kommune har tidligere deltatt på flere prosjekter for å tilegne seg kunnskap om medvirkning før samfunnsdelen i kommuneplanen var ferdigstilt. Kommunen har deltatt på «nærmiljøprosjektet» et prosjekt om folkehelse og der var medvirkning et hovedtema (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020). Bømlo kommune fikk tildelt pris for sin involvering av grendautvalgene og deres prosess ut mot innbyggerne i bygdene (Bømlo kommune, 2018a). Kommunen har kompetanse og er ambisiøse i prosjekter de deltar i. Medvirkningsarbeidet med samfunnsdelen speiler den eksisterende kunnskapen og holdningen om involvering av grendautvalgene.

Bømlo kommune tok i bruk elektroniske skjema for å nå ut til den yngre befolkningen. Det er en innovativ måte å inkludere den yngre befolkningen. Det vil bidra med en bottom-up-styring som er sentral for å gjøre lavutslippssamfunnet mulig å oppnå (Aamaas & S. Jensen, s.5, 2019). Kommunen tilegner seg ny kunnskap og avdekker ubrukte ressurser. Å dra nytte av lokal kunnskap, ressurser vil legge til rette for en sosialt inkluderende avkarbonisering.

Nettsidene til Bømlo kommune har link til det innbyggerinitiativportalen «misak.no» som inviterer til medvirkning. Her kan det foreslås en ny sak eller gis støtte til eksisterende initiativ. Innbyggere har mulighet til å gir ris, ros og foreslå endringer. I planstrategien blir de

nasjonale forventningene nevnt og de setter søkelys på økt bruk av IKT i planlegging. Innbyggerinitiativportalen «misak.no» bidrar til dette og skaper en enklere kommunikasjonsprosess (Bømlo kommune, s. 8, 2016). Ved å gjøre kommunen mer tilgjengelig for forbedring fra innbyggerne, gjennom en brukerrettet tjeneste vil det gi enkeltsaker mer oppmerksomhet. Rubbestadneset grendautvalg har for eksempel hatt et opprop for «Lys i storesvingen-NO!». Saken er tatt opp med Statens Vegvesen og Bømlo kommune (Opprop, 15. 02. 2016).

Norsk planlegging baserer seg på kommunikativ og kollaborativ planlegging (Pløger, s.8, 2002). I kommunikativ planlegging er planprosessen en arena for bred medvirkning som vil drive frem det beste argumentet og skape konsensus. Sosial læring, kunnskapsdeling og effektive planleggingsprosesser er viktig (Amdam, 2012). Bruk av kommunikativ og kollaborativ planlegging styrker «bottom-up» demokratiet (Pløger, s.8, 2002). Bottom up strategien fremmer utvikling som kommer nedenfra. «Bottom-up» fremfor «top-down» styring er sentralt for å gjøre lavutslippssamfunnet mulig å oppnå (Aamaas & S. Jensen, s.5, 2019).

I praksis benytter Bømlo kommuner seg av kommunikativ og instrumentell planlegging. Planleggeren gjør kunnskap om til handling gjennom sin maktrelasjon, men benytter medvirkning og legger til rette for samarbeid mellom mange aktører for å oppnå en god planprosess (Amdam, 2012). Planleggerens rolle blir legitimert gjennom planleggerens plass i hierarkiet, men også gjennom lover og regler. Planleggerens rolle er å tilrettelegge for planprosessen, hvor meningsutveksling blir prioritert. Kunnskap blir legitimert i denne prosessen gjennom å finne frem til den beste løsningen (Amdam, 2012) Planteorien belyser utfordringer i planlegging. Ofte bryr planleggere seg ikke om planteorien, men forholder seg heller til de nasjonale, regionale og lokale forventningene og styrer planprosessen etter hvor drivkreftene ligger i lokalbefolkningen.

Eva R. Taule fra Vestland fylkeskommune mener at en kommune kan bidra til å skape en sosialt inkluderende avkarbonisering gjennom medvirkning og inkludering i planprosesser (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020). Medvirkningsprosessen bidrar til at innbyggere kan ta del i planleggingen og varsle dersom det er feil og gi innspill til forbedringer underveis. Å sikre medvirkning er nyttig for å kunne hindre gentrifisering og

motstand fra lokalsamfunnet ettersom stedsutvikling påvirker innbyggerne (Cruickshank, 2019). En bred planleggingsprosess bidrar til utvikling på flere plan og gir en bredde som kommunen ikke hadde oppnådd uten det aktive medvirkningsarbeidet.

Å omstille samfunnet til et lavutslippssamfunn er utfordrende. En kontinuerlig, sosialt inkluderende avkarbonisering kan være svært sentralt på småsteder. Det er andre lokale perspektiver på småsteder enn i byen (Cruickshank, 2019).

For å realisere en sosialt inkluderende avkarbonisering er medvirkning en viktig metode. Medvirkningsarbeidet gjør planprosessen mer effektiv. Ved medvirkning kan det hentes kunnskap om de sosiale strukturene som er nødvendig for at omstillingen til lavutslippssamfunnet skal bli effektivt. Bømlo kommune har et aktivt medvirkningsarbeid og benytter nye metoder som kan bidra til en sosialt inkluderende avkarbonisering. Bredt medvirkningsarbeid tar tid og de inkluderende prosessene er viktige for å bidra til en sosialt inkluderende avkarbonisering. Bømlo kommune har over tid revitalisert grendautvalgene og har derfor en eksisterende metode som bidrar til en inkluderende prosess (Forskningsrådet, 23.10.2019).

Det er utfordrende å lage gode planer for en sosialt inkluderende overgang til lavutslippssamfunnet (Forskningsrådet, 23.10.2019). Planleggere har større ansvar både på regionalt, nasjonalt og globalt nivå. I kommunene begynner implementeringen av FNs bærekraftsmål med å oversette de 17 målene til lokale forhold. Samfunnet er i endring og planlegging er en viktig del av omstillingen til lavutslippssamfunnet.

Utfordringene med medvirkning er at det ikke alltid er mulig å finne løsninger som alle er enige i. Planleggeren som er ansatt i kommunen må følge den politiske styringen og følge de agendaer som er valgt. Kommunepolitikerne har prioriteringer som reflekterer samfunnets meninger. De er valgt inn gjennom en demokratisk prosess og er legitimert av innbyggerne til å ta vare på sivilsamfunnets interesser. Flere hensyn skal veies og det er ikke alltid lett å finne løsninger som har positive utfall for alle parter. Innbygger og utbyggerperspektivet tas inn i kommunens beslutningsgrunnlag. Planleggerne må følge plan- og bygningsloven, oppfylle nasjonale og regionale krav og ta hensyn til lokalbefolkningen. I tillegg skal flere

underperspektiv hensyn tas: sosiale, økonomiske og miljømessige dimensjoner i planleggingen.

Etter ferdigstilling av samfunnsdelen

Samfunnsplanleggeren i Bømlo kommune påpekte at bevissthet og kompetanse om FNs bærekraftsmål, var og er kommunens utfordring for å oppnå bærekraftig utvikling (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Bømlo kommune bruker metoder i flere ledd for å fremme bærekraftsmålene og skape bevissthet i de ulike sektorene i kommunen.

Iverksettelse av samfunnsplanen og dermed implementering av FNs bærekraftsmål i praksis, er en serie med aktiviteter for å kommunisere ut planen og mobilisere aktører til å iverksette tiltak og endringer for å omstille Bømlo til lavutslippssamfunnet. Oppfølgingsplaner og evalueringsrapporter følger. Samfunnsdelen brukes som en rettesnor i utarbeidelser av reguleringsplaner, oppvekstplaner og andre dokumenter (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

For at klimaarbeidet skal bli integrert i rutiner og systemer må ordet spres. Samfunnsdelen må benyttes hyppig og ansatte i ulike sektorer må tilegne seg arbeidsmetoder og nye innfallsvinkler. Det må inviteres til kommunikasjon mellom de ansatte om endringstiltak som må iverksettes for å skape bærekraftig utvikling. Dette bygger på Habermas sin teori om kommunikativ planlegging som vektlegger meningsutveksling, det å kommunisere seg fram til det beste argumentet for å oppnå konsensus mellom flere parter (Amdam, 2012). Det skaper læring og handler om å oppnå felles forståelse og enighet. Planteorien er nyttig for å kunne bidra med kunnskap om hvordan en kommune kan håndtere utfordringer på vei til et mer bærekraftig samfunn.

Samfunnsplanleggeren i Bømlo sier at det er utfordrende å få bærekraftsmålene ut i flere sektorer. Skolene på Bømlo er flinke. De lærer om ernæring, klima og bærekraftsmål som del av god utdanning og opplysning. Mange både private og offentlige aktører er gode på denne tilnærmingen allerede, men det er viktig å få budskapet ut til flere. Bransjer som ikke tenker at bærekraft handler om seg, som bygg og anleggsbransjen, innleide kontraktører og gravemaskinsentreprenører, er vanskelige å motivere til bærekraftstenking. Neste steg for kommunen er å bidra til å styrke bevisstheten ved å sette oppdrag i markedet (Greaker,

personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Det å spre kunnskap og kompetanse om de nye rammene fra samfunnsdelen vil ta tid.

Denne delen viser at det er store forskjeller på tilnærmingen mellom større sentrale folkerike kommuner og Bømlo. Det er kritisk med politisk og administrativ forankring, men dette har Bømlo kommune hatt. Bømlo kommune har ikke hatt kultur for å reise på seminarer for kunnskapsinnhenting. Kommunen valgte heller å etablere samarbeid med nabokommunene for kunnskapsbygging og deling. Kommunene benyttet bred og aktiv medvirkningsprosess som de hadde forankret i planprosessen som bidrar til en god og inkluderende implementering av FNs bærekraftsmål. Samfunnsdelen må benyttes hyppig. Iverksetting av tiltak, måles, evalueres og justeres.

Samarbeid

I denne delen vil jeg svare på hvordan samarbeid bidrar til bærekraftig utvikling. Her presenteres de nasjonale og regionale forventningene til samarbeid, det tette samarbeidet med Vestland fylke, forskjellen på samarbeidstilnærming mellom kommunene i Vestland. Videre blir Samarbeidsrådet for Sunnhordland presentert og det interkommunale samarbeidet med vekt på Samskaping i plan, i tillegg blir samarbeid med næringslivet beskrevet. Caset Bømlo Fiskerihavn er et eksempel på godt samarbeid mellom aktører som bidrar til en sosialt inkluderende avkarbonisering.

«Samarbeid for å nå målene» er FNs bærekraftsmål nr. 17 (FN, 2020). Regionreformen forventer av større fylker at de skal få enklere mobilisering på tvers av sektorer, nivå og aktører og koordinere offentlig innsats og virkemiddelbruk (Bruvoll & Pedersen, s.13, 2019). Kommunen må ta større ansvar for lokal og regional bærekraftig utvikling. Fylkesordføreren i Vestland fylkeskommune, Jon Askeland oppfordret til å legge til rette for kommunikasjon, gjennom å sikre nettverk på tvers av kommuner og næringslivet, under dialogmøtet «Vegen mot 2030: Bli med på å setje retning for Vestland» (Vestland fylkeskommune, 24.01.2020). Fylkeskommunen utøver regional miljøstyring og oppfordrer til samarbeid for å utvikle kunnskap på tvers av kommunegrensene (Lemos & Agrawal, s. 298-299, 2006).

Bømlo kommune og Vestland fylkeskommune har et tett samarbeid. Eva Taule påpeker at det er enklere for fylkeskommunen å samarbeide med de kommunene som de har etablert

samarbeid med fra før, og som har stor interesse for bærekraftig utvikling. I regionsammenheng betyr det endel når kommuner velger å ikke samarbeide med nabokommunen. Eva R. Taule oppfatter at det er veldig store forskjeller mellom kommunene i arbeidet med bærekraftig utvikling. Noen kommuner utmerker seg positivt, ettersom de både politisk og administrativt har søkelys på bærekraft, mens andre kommuner er mer bakpå og ikke så tydelige (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020). Det kommer frem i empirien at nabokommunene er i startfasen, mens Bømlo er kommet lengre i bærekraftsarbeidet (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Eva Taule forteller at samfunnsplanleggeren Alf Helge Greaker fra Bømlo ble hentet inn til Regionalt planforum av Vestland fylkeskommune i 2019. Fylkeskommunen hadde sett at Bømlo hadde arbeidet godt med FNs bærekraftsmål og ønsket at de skulle formidle arbeidet sitt til de andre kommunene i regionen (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020). Fylkeskommunen kommenterte under Regionalt planforum Vestland, at de var imponerte over hvor godt sosial bærekraft var integrert i planen (Bømlo kommune, 2019a).

Bømlo kommune er også med i Samarbeidsrådet for Sunnhordland, et interkommunalt selskap, eid av kommunene Austevoll, Bømlo, Etne, Fitjar, Kvinnherad, Stord, Sveio og Tysnes. Rådet er en utviklingsaktør og et politisk samarbeidsorgan som skal sikre regionens interesser (Samarbeidsrådet for Sunnhordland, 2020). Brynjar Stautland, prosjektleder i Samarbeidsrådet for Sunnhordland, mener rådet er en effektiv organisasjonsmodell og regionråd, ettersom alle kommunene i Sunnhordland sine ordførere og rådmenn sitter i styret. Når ordførerne er enige, er det enklere å få gjennomslag i de ulike kommunestyrene (Stautland, personlig kommunikasjon, 21.mai 2020).

Samarbeidsrådet for Sunnhordland har ikke en tydelig rolle når det gjelder generell bærekraftig utvikling på lokalt eller kommunalt nivå, men har en tydelig rolle når det gjelder reiseliv og næringsutvikling i regionen. Alf Helge Greaker påpeker at Samarbeidsrådet for Sunnhordland har vært flinke å legge til rette for møtevirksomhet som støtter opp om det interkommunale samarbeidet. Rådet har tilbudt møtefasiliteter for Samskaping i plan og kommunene har benyttet seg av dette. Rådet har samarbeidet godt med kommunene (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Bømlo, Fitjar og Stord har felles bo- og arbeidsmarked med regionsenterfunksjoner på Stord (Bømlo kommune, s.37, 2019a). To eller flere kommuner kan skape et interkommunalt samarbeid. De kan opprette et eget styre til løsning av fellesoppgaver (Kommuneloven, 2018, §27). Bømlo, Fitjar og Stord har flere interkommunale samarbeid. De har Sunnhordland interkommunale legevakt og barnevern og driver sammen prosjektet Samskaping i plan (Bømlo kommune, 2020a). Eva R. Taule tar frem Bømlo, Fitjar og Stord kommune som gode eksempler på kommuner som jobber på tvers av kommunegrensene og støtter opp under hverandre. De har jobbet med FNs bærekraftsmål i prosjektet Samskaping i plan. Fylkeskommunen har deltatt på fellesmøter og holdt innlegg om sine planer som bidrar til bedre forutsetninger for langsiktig planlegging. Samskaping i plan fører til ringvirkninger i nabokommunene. Kvinnherad kommune har markert seg med å bruke bærekraftsmålene, etter klar inspirasjon fra kommunene i regionfellesskapet (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020).

Prosjektet Samskaping i plan sine samarbeidstemaer er beskrevet i samfunnsdelen av Bømlo sin kommuneplan. Først vil kommunene konkretisere FNs bærekraftsmål i planleggingen, deretter samordne planarbeidet og koordinere konsekvenser på tvers av kommunegrensene. Andre viktige temaer er klimaomstilling, infrastruktur, næring og arbeidsutvikling, kunnskap og kompetanse og reiseliv (Bømlo kommune, s.38, 2019a). Samarbeidsrådet for Sunnhordland arbeider med de samme temaene.

Samskaping i plan begynte i 2019 da Bømlo kommune var midt i kommuneplanarbeidet. Samarbeidskommunene utfordret fylkeskommunen på hvordan Vestland kunne bidra til lokal utvikling i de tre kommuner. Fylkeskommunen ser positivt på samarbeidet og har deltatt i det interkommunale prosjektet (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020).

Prosjektmidlene til Samskaping i plan har gitt mulighet til å kunne arrangere felles kommunestyremøter og seminarer for å spre kunnskap om sentrale temaer, for eksempel attraktive steder og bærekraftig utvikling. Her legges det også til rette for diskusjon rundt arealforvaltning, strandsone og boligbygging. Når kommunene utarbeider felles krav, kan samarbeidet danne en felles visjon. Ulike krav gir utfordringer ved at utbyggere kan dra over til nabokommunen og få godkjent planene sine. Felles krav og samme dispensasjonsordning

er til fordel for regionen, som vil ha systematisk forvaltning (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

En praktisk fordel med samarbeidet er mulighet for rask innovasjon. Vestland fylkeskommune og BKK planla elektrisk småbåtloading langs Vestland. Kommunene i det interkommunale samarbeidet utarbeidet et felles dokument med budsjett, geografiske koordinater, grunneieroversikt og plan for ladepunkter i løpet av to dager. Samarbeidet har lagt til rette for rask kommunikasjon og samhandling (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Kommunene er en mer sentral aktør på mindre steder. Det er derfor enklere å snu seg raskt, være strategisk og se samfunn og areal i sammenheng (Cruickshank, 2019). Tre kommuner som planlegger sammen, har en praktisk fordel med effektiv bærekraftig utvikling.

Det interkommunale samarbeidet bidrar til å sette søkelys på innbyggernes ønsker på tvers av kommunene og dette skaper en mer effektiv klimaledelse i regionen. Det gir større kapasitet, mer ressurser og muligheten for hevet kompetanse. Det gir et styrket beslutningsgrunnlag og kunnskapsgrunnlag for Bømlo, Stord og Fitjar. I samfunnsdelen for Bømlo er det konstatert at helhetlige planer bidrar til bedre resultater og skaper lokal- og regional mobilitet og næringsutvikling i de tre kommunene (Bømlo kommune, s.38, 2019a).

En utfordring med samarbeid på tvers av kommunegrensene, kan være mangel på kontinuitet. Bømlo kommune har hatt faste tilsatte planleggere. I nabokommunene har de brukt prosjektledere, i korte perioder og da faller kontinuiteten bort (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Å ha faste ansatte som deltar på slike samarbeidsinitiativ kan være kritisk viktig for fremgangen i omstillingen i kommunene. Faste ansatte kan gi helhetlig oversikt over langsiktige og kortsiktige utfordringer og mål. Velger kommunen å bruke prosjektledere, brukes det mer ressurser på forklaringer og tilrettelegging. På den andre siden kan en ny prosjektmedarbeider skape positiv endring i samarbeidet. Læringsutbyttet kan på en annen side være større når det er uenighet i dialogene i det interkommunale samarbeidet.

En annen utfordring med samarbeid er om kommunene er fundamentalt uenig på flere områder. Det er ulik politisk kontekst og drivkrefter i samarbeidskommunene som påvirker retningen for utviklingen. Lokale forskjeller gjør at kommunene har behov for ulike territoriale tiltak, det oppstår ulike ønsker om bostedskvaliteter og det kan oppstå forskjell på

gjennomføringsevne som gjør samarbeidet utfordrende. Framtidsorientering i lokal kontekst med lokal tilpasning kan skape ulike prioriteringer i samarbeidet, noe som også er en utfordring.

Samskaping i plan bygger på kommunikativ og kollaborativ planlegging. Det interkommunale samarbeidet er en inkluderende prosess som inkorporerer flere kommuners perspektiver (Aamaas & S. Jensen, s.5, 2019). Planleggerens rolle i samfunnsutviklingen er i endring og da er samarbeid et fortrinn og viktig virkemiddel. Kommunene kan samarbeide om å legge til rette for livsstilvalg på Stord, Fitjar og i Bømlo (Aamaas & S. Jensen, s.7, 2019). Fordelen med samarbeidet er at kommunene kan ta vare på de økologiske sammenhengene over kommunegrensene (Lundquist, 2003). Det interkommunale samarbeidet legger til rette for å bruke mer «bottom up» strategi som betyr å benytte lokale ressurser og lokal kunnskap. Strategien bidrar til økt innovasjon, deling av kunnskap og erfaringer som igjen kan gi gode og effektive planprosesser.

Pilotprosjekt mellom videregående skole og næringsliv

Hordaland fylkeskommune initierte et viktig samarbeid med Bømlo kommune og næringslivet på Bømlo. Fylkeskommunen som skoleeier ville slå sammen to videregående skoler til en. Målet er å styrke samarbeidet mellom næringslivet og skole, slik at opplæring som krever kostbare investeringer i verksteder og bygninger innen yrkesfag skal kunne bli gjennomført i bedriftene (Hordaland fylkeskommune, 20.09.2017).

Norwegian Marine & Energy Complex (NMEC) består av medlemsbedrifter som arbeider med å videreutvikle industrien gjennom samarbeid. NMEC gjennomførte sammen med medlemsbedriftene, de videregående skolene, Bømlo Næringsråd, Bømlo kommune og skoleeier Vestland fylkeskommune et pilotprosjekt. En av de viktigste konklusjonene i prosjektet, er at yrkesfaglig opplæring må skje tett på arbeidslivet. Tettere på arbeidslivet enn inne i teknologisenteret UNITECH på Rubbestadneset, blir det vel neppe (NMEC, 2020).

Bømlo og Rubbestadneset vgs ble vedtatt slått sammen høsten 2016. Verkstedene til fagene TIP, EL og naturbruk blir i nybygget til UNITECH Technology Center på Rubbestadneset (Maritimforum, 14.06.2019).

«Sambruk og samhandling mellom skule og eit moderne teknologisenter gjer prosjektet unikt og gjev heilt nye mogelegheiter for utvikling av yrkesfagleg utdanning framover, heiter det i pressemeldinga» (S. Berger, 2020)

En annen del av prosjektet er å styrke kommunikasjon mellom elever og arbeidslivet. Å spre kunnskap om det spennende arbeidslivet i hjemkommunen, er viktig for å kunne hindre fraflytting og sikre lokale ressurser, som i dette tilfelle er elever (Vestland fylkeskommune, 24.01.2020).

Prosjektet legger til rette for FNs bærekraftsmål nr.4. god utdanning med den nye skolen, FNs bærekraftsmål nr.9 industri, innovasjon og infrastruktur med nybygget UNITECH Technology Center og prosjektet bidrar også til FNs bærekraftsmål nr. 17, samarbeid for å nå målene (FN, 2020). Den nye videregående skolen vil bidra til bærekraftig utvikling. Tilnærmingen bidrar til at utdanningstilbudet er tettere på næringslivet som kan sikre at kommunen sysselsetter nye elever i lokale bedrifter. Å vekke interessen for innovasjon og vise elever at Bømlo kommune prioriterer å styrke skoletilbudet lokalt, bidrar til større trivsel som er en del av sosial bærekraft. Prosjektet kan sikre at flere elever velger å ta del i verdiskapingen i kommunen som er positivt for å styrke lokalt næringsliv.

Investeringen i ny skole kan ses som en mulighet for å spre bevissthet og kompetanse om valg av byggematerialer, måling av embodied energy og spre kunnskap om bærekraftige løsninger. Den nye skolen har også mulighet til å spre kunnskap om sosialt inkluderende avkarbonisering og i tillegg legge til rette for å lære vekk hvordan elevene kan ha en kritisk holdning til livsstilvalg og forbruk (Aamaas & S. Jensen, s.7, 2019). Å lære om avkarbonisering av næringslivet vil gi elever fordeler når de skal ta del i arbeidslivet. Skolen har mulighet til å inkludere kunnskap om hvordan elevene kan vurdere tiltak for å redusere CO2-utslipp. Ved å se på ulike caser, kan utfordringer kartlegges (Aamaas & S. Jensen, s.31, 2019). Det er viktig med prosesser som inkorporerer flere aktørers perspektiver (Aamaas & S. Jensen, s.5, 2019). Her har næringslivet mulighet til å be elevene dele sine ideer for å skape læring både for bedriften og for eleven.

Eva R. Taule fra Vestland fylkeskommune påpeker at næringsutvikling i kommunene er en viktig del av omstillingen til lavutslippssamfunnet. Hun fastslår at det foregår en stor satsing på næring og grønn vekst i Vestland (R. Taule, personlig kommunikasjon, 7.april 2020).

En ambisjon i samfunnsdelen av kommuneplanen er at all næringsvirksomhet i kommunen skal være bærekraftig. Bømlo ønsker å samarbeide med bedrifter for å redusere negative virkninger av akvakultur og generell virkning på det marine miljøet (Bømlo kommune, s.14, 2019a).

I Vestland er det relativt få offentlige arbeidsplasser i forhold til de mange tilsette i privat næringsliv. Alf Helge Greaker nevner at det er mange engasjerte i det private næringslivet som har mottatt midler for å arbeide med løsninger som bidrar til bærekraftig omstilling. Næringslivet mellom Bergen og Stavanger jobber med grønn teknologi, grønn innovasjon og grønn omstilling i flere ledd. Bedriftene i Bømlo kommune utmerker seg med utvikling av utslippsfrie maskiner for havgående skip, propellteknologi, utslippsfrie havbruk og elektrifisering av både supplyskip, havbruksnæring og oppdrettsnæring. Flere ministre har besøkt Bømlo for å lære om de innovative løsningene. Bømlo har mange små bedrifter og sterk havbruksnæring med en rekke underleverandører. Dette mangfoldet gir konsekvenser på hvordan man tilnærmer seg bærekraftarbeidet (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Samfunnsplanleggeren påpeker at mange organisasjoner er proaktive og ønsker å delta i omstillingen i kommunen gjennom samarbeid. Når bedriftene organiserer seg, bidrar det til å gjøre samarbeidet mellom næringslivet og kommunen enklere. Næringsråd i andre kommuner er bedre på å løfte frem bærekraftsmålene. Næringslivet vårt, som går veldig bra, kunne vært mer aktive i å danne samarbeid. Bømlo kommune samarbeider med sentrumsforeningen som blant annet er opptatt av gang- og sykkelvei rundt lokalsentrene (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020).

Kommunikativ planlegging legger vekt på en god planprosess som er avhengig av samarbeid mellom mange aktører (Amdam, 2012). Samarbeid styrker «bottom up» planlegging ved å dele lokale erfaringer og lokal kunnskap mellom aktører (Pløger, s.8, 2002). Det vil gi

fordeler for alle deltagere gjennom å bidra til å stimulere innovasjon, kunnskap og fremme læring hos alle deltagere i samarbeidet. Det er derfor en verdifull prosess.

Bømlo Fiskerihavn

Bømlo Fiskerihavn er en case som viser hvordan samarbeid bidrar til bærekraftig utvikling gjennom de sosiale, økonomiske og miljømessige dimensjonene. Prosjektet legger FNs bærekraftsmål nummer 17, «Samarbeid for å nå målene» til grunn i utviklingen (FN, 2020). Bømlo Fiskerihavn samarbeider med Bømlo kommune, lokalsamfunnet, Langevåg lokalsenter og eksisterende næringsliv.

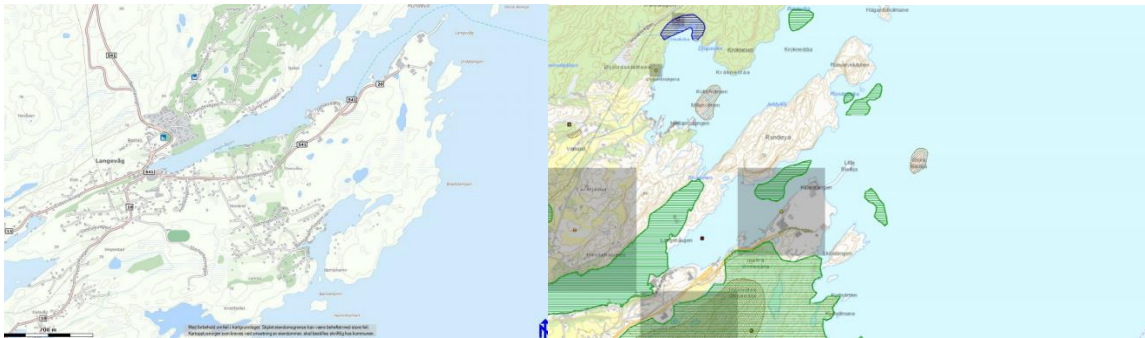
Bømlo kommune er en av de største fiskerikommunene i regionen med et ungt og optimistisk fiskerimiljø. Fiskerihavnetilbudet i kommunen er ikke tilstrekkelig for dagens og fremtidens fiskerinæring, dette gjelder først og fremst havflåten (Bømlo kommune, s. 3, 2015).

Prosjektet Bømlo Fiskerihavn er et positivt utviklingsarbeid som bygger på begrepet sosialt inkluderende avkarbonisering. Denne næringsvirksomheten utvikles ved lokalsenteret Langevåg. Bømlo Fiskerihavn har brukt tid og ressurser for å etablere sitt foretak under slagordet «Grønt fiskeri i den blå åker» (Bømlo Fiskerihavn, 2020). Ved bruk av grundig planlegging vil virksomheten bygge sitt bidra til lokalsamfunnet ved kartlegging av eksisterende infrastruktur og aktiviteter. Interessentene har undersøkt hvor arbeiderne kan bo i nærheten, om og hvor det er gang- og sykkelvei, kultur- og barnehagetilbud. Alf Helge Greaker opplevde i høringsfasen at Bømlo fiskerihavn la vekt på å kommunisere at fiskerihavnen ikke bare skal bli et industriområde, men en del av lokalsamfunnet (Greaker, personlig kommunikasjon, 28. mai 2020). Bømlo Fiskerihavn vil utvikle seg i takt med innbyggernes ønsker og behov, og legger til rette for å skape et styrket lokalsamfunn med nærliggende aktiviteter. Da det ble presentert var bygdefolket i ekstase (Bømlo Fiskerihavn, 2020).

Utvikling av en high tech fiskerihavn er et tiltak som er proaktivt og som bidrar til å sikre sysselsettingen i kommunen. Prosjektet er på «høg ramme» i Nasjonal transportplan for 2024-2029. En ny fiskerihavn er avgjørende for en bærekraftig utvikling i kommunen og vil bidra til videreutvikling av kompetanse innen pelagisk fiske og havbruk (Bømlo Fiskerihavn, 2020). «Bømlo Fiskerihavn» tar del i omstillingen til lavutslippssamfunnet ved etablering, samtidig

med nedbemanning i petroleumssektoren og den tilhørende leverandørindustrien (Bømlo Fiskerihavn, 2020).

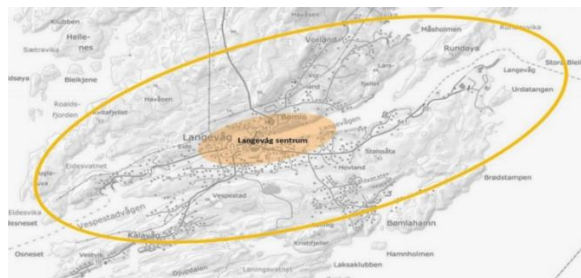
I ROS-analysen til Reguleringsplan for Bømlo Fiskerihavn, Hovlandshagen, er naturmangfold kartlagt (Bømlo kommune, 2015). Området blir en direkte utviding av det eksisterende industriområdet i Hovlandshagen ved Langevåg.

Eksisterende industriområde i Hovlandshagen.
Hentet fra Bømlo kommune

Naturmangfold i Hovlandshagen
Hentet fra Bømlo kommune

De tre markerte områdene på bilde til høyre viser områder med kartlagte artsforekomster og naturtypeområder som blir berørt av planlagt utbygging (Bømlo kommune, s.7, 2015).

Langevåg Sentrum. Hentet fra Samfunnsdelen

Etableringen bidrar til å knytte sammen området som er sirklet inn på kartet fra samfunnsdelen. Det er et langsiktig mål å knytte sammen dette området «frå kai til kai», fra Hovland til Eidesvik (Bømlo kommune, s, 44, 2019a).

Ved å kartlegge og plassere foretaket et sted hvor det er eksisterende infrastruktur, veier og boligområder vil det bidra til redusert embodied energy, den totale energien som direkte og indirekte brukes i etableringen. Dette omfatter også energibruk i hele livssyklusen i driftsperioden til Bømlo Fiskerihavn (Rodrigues, Martins, Nunes, Quintas, Mata & S. Caetano, 2018). Etableringen får lavere utviklingskostnader siden behovet for ny infrastruktur er mindre. Bømlo Fiskerihavn sin planlegging bidrar til å redusere karbonutslippet for Bømlo. Bømlo får mindre biltrafikk fordi ansatte kan bo nær bedriften og sykkelavstand til

arbeidsplassen kan gi enda mindre bilbruk. Utvikling av Langevåg vil tilby kortreist hverdag som er et mål i samfunnsdelen.

Krav til utbygging med tettere bebyggelse rundt lokalsentrene, som Langevåg, vil gi fordeler av økonomisk, miljømessig og sosial art. Finansieringsbehovet reduseres, utviklingen er arealeffektiv og kan skape et sterkere fellesskap. Slike krav fra kommunen kan bidra til reduksjon av klimagassutslipp gjennom mindre energiforbruk. Planlegging som tar hensyn til innbyggerne vil øke livskvaliteten, noe som styrker sosial bærekraft.

Bømlo Fiskerihavn bruker kommunikativ planlegging, som bygger på en arbeidsprosess med meningsutveksling, læringsutbytte og bred medvirkning fra eksterne parter. Kunnskapen blir legitimert gjennom prosessen (Amdam, 2012). Planprosessen rundt Bømlo Fiskerihavn er også et godt eksempel på en sosialt inkluderende avkarbonisering. Interessentene viser tydelig forståelse for sosiale strukturer i kommunen, som gjør at omstilling til lavutslippssamfunnet kan bli mulig å oppnå.

Bømlo Fiskerihavn bygger på langsiktig strategisk planlegging og sikrer verdier og bidrar til å legge til rette for bærekraftig utvikling, som er en av de nasjonale forventningene til kommunal utvikling (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s.16, 2019). Å legge til rette for bærekraftig utvikling betyr å legge til rette for en utvikling som dekker behovene til samfunnet uten å ødelegge mulighetene for at neste generasjon skal dekke sine behov (Verdenskommissjonen for miljø og utvikling, s.42, 1987). Dette er tydelig at prosjektet gjør. Bømlo Fiskerihavn sikrer også FNs bærekraftsmål nr. 11, skape bærekraftige lokalsamfunn (FN, 2020). Den langsiktige og helhetlige innsatsen vil bidra til å lykkes med sentrumsarbeidet rundt lokalsenteret, Langevåg, som er en annen forventning til kommunal utvikling (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s.28, 2019).

Bømlo Fiskehavn er innovative, moderne og dette er fremtidens måte å utvikle foretak. Det er et godt eksempel på hvordan en kommune gjennom samarbeid, kan bidra til utvikling som igjen bidrar til sosialt inkluderende avkarbonisering. Inkluderende prosesser er viktige for at omstilling til lavutslippssamfunnet skal bli effektive (Forskningsrådet, 23.10.2019). Bømlo Fiskerihavn sin planprosess bygger på kommunikativ planlegging hvor samhandling og samarbeid blir vektlagt for et bedre læringsutbytte (Amdam, 2012). I planleggingsprosessen

tas innbyggerne, kommunen, Langevåg lokalsenter og det eksisterende næringslivet med i beslutningene.

Virksomheten bidrar til bærekraftig utvikling ved å ta hensyn til sosiale, økonomiske og miljømessige aspekter. Bømlo Fiskerihavn avdekker eksisterende forhold for å kunne bidra til den lokale utviklingen. Prosjektet i Langevåg, gjør sitt for å sikre sosial bærekraft i form av å styrke næringslivet, legger til rette for en kortreist hverdag med barnehage, skole og kulturtilbud i nærheten. Lokalsenteret Langevåg blir styrket på lang sikt. Utviklingen vil øke livskvaliteten til beboere i Langevåg og derfor styrke den sosiale bærekraften. Prosjektet sikrer økonomisk bærekraft i form av arbeidsplasser i nærheten av lokalsenteret, langsiktig verdiskaping for fiskerinæringen og langsiktig prioritering av mer satsing på Langevåg. Miljømessig bærekraft tas hensyn til ved å bruke en langsiktig strategisk planlegging som bygger på å utvikle tettere rundt lokalsentrene. Arealeffektivitet redusere klimagassutslippet, energibruken, ressursbruken og bidrar til å omstille Bømlo kommune til lavutslippssamfunnet innen 2050.

I denne delen har oppgaven belyst hvordan samarbeid bidrar til bærekraftig utvikling. Fordeler og ulemper med de ulike samarbeidene har blitt presentert og drøftet. Bømlo har samarbeid på ulike nivå. Kompetansebygging og -delingen i ulike nettverk styrker muligheten for bærekraftig utvikling. Regionalt Planforum Vestland er en viktig arena for både politikere, administrasjon for å hente inspirasjon og kunnskap. Samarbeidsrådet for Sunnhordland er en kraftfull og effektiv organisasjonsmodell som bidrar til langsiktig bærekraftig utvikling i regionen. Interkommunale samarbeidet bidrar til effektiv klimaledelse på tvers av kommuner og gir fordeler for alle deltagende kommuner. Skole og næringsliv har fått sterkere nettverk etter samarbeidsprosjekt der skoleeier Vestland tok initiativ. Bømlo Fiskerihavn viser at samarbeid bidrar direkte til bærekraftig utvikling rundt lokalsenteret Langevåg.

5.0 Konklusjon

Problemstillingen i denne oppgaven har vært: På hvilken måte planlegger Bømlo kommune for en bærekraftig utvikling, og hvilke utfordringer møter kommunen i planleggingsprosessen?

Datainnsamlingen besto av intervju med aktuelle informanter, analyse av sentrale dokumenter og observasjon på dialogmøte. Oppgaven forsøker å gi svar på hvilken innvirkning langsiktig strategisk planlegging har på utarbeidelse av samfunnsdelen i kommuneplanen, hvordan Bømlo tilnærmer seg for å implementere FNs bærekraftsmål i samfunnsdelen og hvordan samarbeid bidrar til bærekraftig utvikling.

Klimaplanen er inkludert i den ordinære kommuneplanprosessen som satt forutsetningene om å kunne bruke det originale antallet på arbeidsgruppen. Det tette samarbeidet med Vestland fylkeskommune har vært til fordel for kommunen. Bømlo har vært løsningsorienterte og dannet et interkommunalt samarbeid, som gir et bredt og godt beslutningsgrunnlag og kunnskapsgrunnlag som bygger på lokale ressurser. Det bidrar til effektive kommuneplanprosesser og utviklingsprosesser.

Plan- og bygningsloven pålegger kommunen å ta stilling til langsiktige utfordringer, mål og strategier for kommunesamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon (Plan- og bygningsloven, 2009, §11-2). Bømlo har opparbeidet seg erfaring og kompetanse med strategisk langsiktig planlegging som påvirker arbeidet med samfunnsdelen av kommuneplanen. De forholder seg til de nasjonale forventningene. Kommunen tar strategiske valg for å unngå risiko ved kortsiktig tilnærming. Bømlo legger til grunn føre-var-prinsippet i utarbeidelsen av samfunnsdelen for å redusere negative konsekvenser. Gjennom deltagelse, læring og inspirasjon i Regionalt planforum Vestland. Gjennom utarbeidelsen av samfunnsdelen har samfunnsplanleggeren i Bømlo har utviklet en kritisk holdning til statens bruk av indikatorer som ikke er gode på bærekraftsmål. Inntektssystemets gir lite belønning for de som er gode på langsiktig strategisk planlegging og sikter mot en bærekraftig utvikling. Bømlo har i lengre tid vært opptatt av langsiktig strategisk planlegging. Derfor var det naturlig at kommunen var tidlig ute med å implementere FNs bærekraftsmål i samfunnsdelen av kommuneplanen. Holdningen i politisk og administrativ ledelse til å legge vekt på langsiktig planlegging og bærekraftig utvikling er styrket gjennom deltagelse i Regionalt planforum Vestland.

Nasjonale forventninger til kommunal planlegging er at FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for samfunns- og arealplanleggingen (Kommunal- og moderniseringsdepartementet, s.

11, 2019). Funnet i oppgaven viser at det er store forskjeller på tilnærmingen mellom større sentrale folkerike kommuner og Bømlo, en øykommune i Distrikts-Norge. Bømlo kommune av kapasitetsmessige grunner ikke Bømlo et like stort forarbeid som Asker kommune. Mens Asker hadde egen stab og prosjektledelse. Det er kritisk med politisk og administrativ forankring, men dette har Bømlo kommune hatt. Bømlo kommune implementerte bærekraftsmålene i samfunnsdelen med mindre ressurser og kapasitet og brukte kortere tid enn storkommunen Asker. Med færre ansatte i arbeidsgruppen er det en forutsetning at deltagerne er motiverte og yter sitt beste. Bømlo kommune har ikke hatt kultur for å reise på seminarer for kunnskapsinnhenting. Kommunen valgte heller å etablere samarbeid med nabokommunene for kunnskapsbygging og deling. Bømlo kommune har valgt utstrakt grad av medvirkning for å implementere FNs bærekraftsmål i samfunnsdelen. Kommunene benyttet bred og aktiv medvirkningsprosess som de hadde forankret i planprosessen som bidrar til en god og inkluderende implementering av FNs bærekraftsmål. Grendautvalgene i Bømlo ble revitalisert i forkant av planprosessen. Samarbeidsmodellen er avtalefestet og godkjent av kommunestyret. Målet er å få talerør for lokalsamfunnet (Bømlo kommune, 29.06.2017). Bømlo kommune har brukt elektroniske skjema for å nå ut til den yngre befolkningen. Det er en innovativ måte å inkludere de yngre. For å integrere FNs bærekraftsmål i kommunens rutiner og systemer må budskapet kommuniseres. Samfunnsdelen må benyttes hyppig. Iverksetting av tiltak, måles, evalueres og justeres. Utfordringen med å spre kunnskap og skape en lærende organisasjon i kommunens ulike sektorer er viktig. Bransjer som ikke tenker at bærekraft handler om seg, som bygg og anleggsbransjen, innleide kontraktører og gravemaskinsentreprenører, er vanskelige å motivere til bærekraftstenking. Neste steg for kommunen er å bidra til å styrke bevisstheten ved å sette oppdrag i markedet.

«Samarbeid for å nå målene» er FNs bærekraftsmål nr. 17 (FN, 2020). Det er klare nasjonale og regionale forventninger til samarbeid om bærekraftig utvikling. Kompetansebygging og -delingen i ulike nettverk styrker muligheten for bærekraftig utvikling. Regionalt Planforum Vestland er en viktig arena for både politikere, administrasjon for å hente inspirasjon og kunnskap. Samarbeidsrådet for Sunnhordland der både ordførere og rådmenn i alle kommunene deltar, bidrar til langsiktig bærekraftig utvikling i regionen spesielt knyttet til utvikling av reiselivsnæringen. Regionråd der samtlige ordførere og rådmenn er medlemmer er en kraftfull og effektiv organisasjonsmodell. Interkommunalt samarbeid. Samskaping i plan, bidrar til kompetanseutvikling og felles krav på tvers av kommunegrensene som gir en

systematisk forvaltning i regionen og en praktisk fordel med samarbeidet er mulighet for rask innovasjon. En utfordring med samarbeid er kontinuiteten mellom de som personene som deltar i samarbeidsprosjektene. Pilotprosjektet mellom myndighet, skole og næringsliv vil bidra til bærekraftig utvikling, gjennom en god skole, å sikre lokale ressurser for fremtiden til næringslivet og Bømlosamfunnet. Samfunnsplanleggeren etterspør enda mer samarbeid med næringslivet. Når de organiserer seg er det virkningsfullt, men det er rom for mer. Den langsiktige strategiske planleggingen i Bømlo former, former den fysiske planleggingen. Fiskerihavn Bømlo er et eksempel på hvordan langsiktig strategisk planlegging former en sosialt inkluderende avkarbonisering i utviklingen rundt lokalsenteret Langevåg. Prosjektet er en innovativ, moderne måte å planlegge næringsutvikling med sterk medvirkning og samhandling i planlegging.

Bømlo kommune har gjennom brede medvirkningsprosesser og strategisk langsiktig planlegging, gode forutsetninger for å nærme seg bærekraftig utvikling. Bevissthet om nøkternt ressursbruk, utstrakt samarbeid, engasjement og kompetanse, gir Bømlo godt grunnlag for å skape bærekraftig utvikling gjennom planlegging.

Veien videre

Bømlo kommune har opplevd flere utfordringer under arbeidet med planprosess for å utarbeide samfunnsdelen av kommuneplanen. Bømlo var tidlig ute, hadde få å sammenligne seg, men har definitivt klart gjennom å utarbeide et langsiktig, ambisiøst plandokument som har implementert FNs bærekraftsmål på en god måte. Flere kommuner vil ta lærdom av Bømlo sin proaktive holdning, engasjement og kompetanse. Dette gjør Bømlo kommune konkurransedyktige på dette området sammenlignet med større kommuner med større kapasitet.

Intervju med Vestland fylkeskommune

1.Hvordan rådgiver fylkeskommunen, kommunene i Vestland for å oppnå bærekraftig utvikling på lokalt nivå?

2.Hvordan jobber Vestland fylkeskommune aktivt som en pådriver for å sikre omstilling til et lavutslippssamfunn?

3.Er noen av kommunene bedre på å arbeide mot bærekraftig utvikling enn andre?

4. Er noen av kommunene enklere å samarbeide med enn andre?

5.Søker kommuner og fylkeskommunen om EØS-midler?

5.Påvirker kommunenes økonomiske ramme, prioriteten av bærekraftig utvikling?

6.Informerer fylkeskommunen om alternative økonomiske tilskudd for å delegere til klimaarbeid som er rettet mot bærekraftig utvikling?

7.Hva er utfordringene med at en kommune jobber mot å redusere sitt klimautslipp, men nabokommunen ikke prioriterer å redusere sitt fotavtrykk?

8.Hva kan være negativt med klimasats-støtte?

9. Hvordan er samarbeidet mellom fylkeskommunen og Bømlo kommune?

10. Hvilke fordeler har Bømlo kommune?

11. Hvilke utfordringer har Bømlo kommune for å redusere klimagassutslippet i kommunen?

Tusen takk for ditt bidrag!

Intervju Bømlo kommune

1. Hvordan jobbet kommunen for å integrere bærekraftsmålene inn i samfunnsdelen 2019?

2. Hvilke metoder bruker kommunen for å fremme bærekraftsmål i praksis?

3. Har kommunen noen utfordringer med å oppnå bærekraftig utvikling?

4. Hvordan bidrar det interkommunale samarbeidet med Stord, Fitjar og Bømlo kommune til bærekraftig utvikling?

5. Hvordan bidrar Samarbeidsrådet i Sunnhordland til bærekraftig utvikling i Bømlo?

Intervju Samarbeidsrådet i Sunnhordland

1.Hvordan bidrar Samarbeidsrådet i Sunnhordland til lokal bærekraftig utvikling i Bømlo kommune?

2.Hvorfor er regionalt samarbeid positivt for lokal utvikling?

3.Hvilke utfordringer har Samarbeidsrådet for Sunnhordland?

4.Hvordan påvirker den interkommunale strandsoneplanen for bærekraftig utvikling i Bømlo kommune

Kilder

- Agdal, Rita & H. Midtgård, Inger (2019) *Rapport fra prosjektet «nærmiljø og lokalsamfunn som fremjar folkehelse» i Hordaland Høyskolen på Vestland*
- Amdam, Roar (2012) «Fokus På Prosess: Kommunikativ og samarbeidende planlegging». I Nils, Aarsæther, Eva Falleth, Torill Nyseth og Ronny Kristiansen. *Utfordringer for norsk planlegging – kunnskap, bærekraft, demokrati* Kristiansand: Cappelen Damm Høyskoleforlaget
- Andersland & Eggereide (2014) «Byen Og Regionsenteret Stord – Lokomotiv For Vekst Og Utvikling I Sunnhordaland?» Samarbeidsrådet For Sunnhordland Akvator Rapport https://Distriktssenteret.No/Wp-Content/Uploads/2015/01/Byr-Samfunnsanalyse-Stord-Rapport_Byenregionsenterstord_Srs.Pdf
- Asker kommune (2019) Langsiktige analyser mot 2040 *Vedlegg til kommuneplan for Asker 2020-2032 Samfunnsdelen*
- Asker Kommune (22.Januar 2020) Rapport Fra Pilotprosjekt I Asker Kommune https://Www.Asker.Kommune.No/Globalassets/Samfunnsutvikling/Fns-Barekraftsmal/Dokumenter/Rapport-Askerpiloten_Endelig-Versjon.Pdf
- Asplan Viak (2015) Metode For Beregning Av Co2-Utslipp Knyttet Til Arealbeslag Ved Vegbygging Statens Vegvesen
- Aure, Berg, Cruickshank, Dale, M. (2015). *Med sans for sted : Nyere teorier*. Bergen: Fagbokforl.
- Bakke, Tord (2018) Sosial overflatefaktor – metodikk for å oppnå sosialt bærekraftig stedsutvikling. Hentet fra <https://plantidsskrift.no/artikkel/sosial-overflatefaktor-metodikk-for-a-oppna-sosialt-baerekraftig-stedsutvikling/>
- Barlindhaug, Rolf & Nordahl (2005) Markedsstyrt boligproduksjon i Oslo-regionen Oslo: Norges bygg forskningsinstitutt
- Barlindhaug, Rolf (2012) Urbane boligmarkeder. I Nordahl, Berit Irene (red). *Boligmarked og boligpolitikk*. Akademika forlag: Trondheim.
- Barstad, A. (2014). Levekår og livskvalitet. Vitenskapen om hvordan vi har det. Oslo: Cappelen Damm Akademisk.
- Barstad, A. (2017). Humanitære behov i Norge. Oslo: Røde Kors
- Blaikie, N (2009) *Designing social research : The logic of anticipation* 2nd edition. Cambridge, UK: Polity Press

Blaikie, N. (2018) Confounding issues related to determining sample size in qualitative research, *International Journal of Social Research Methodology*, 21:5, 635-641, DOI: 10.1080/13645579.2018.1454644

Blaikie, N., & Priest, J. (2019). *Designing social research : The logic of anticipation*. 3d edition Cambridge, UK: Polity Press.

Brunvoll & Kolshus (2011) Indikatorer for bærekraftig utvikling 2011 *Statistisk sentralbyrå* Statistiske analyser 123 Oslo-Kongsvinger

Bruvoll & Pedersen (14.Mai 2019) Planlegging, Oppfølging Og Realisering Av Gevinster I Kommune- Og Fylkessammenslåinger *Menon-Publikasjoner* Nr 3. /2019

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. 5th Edition. Oxford University Press.

Brynjar Stautland (11. aug 2014) Bømlo gjennom tidene
<https://www.bomlo.kommune.no/visit-bomlo/historikken-var/bomlo-gjennom-tidene.198387.aspx>

Bømlo Fiskerihavn (2020) Grønt fiskeri i den blå åker

Bømlo kommune (01.oktober 2019) Høyring – NVE sitt forslag til ei nasjonal ramme for vindkraft på land. Høyringfråsegn frå Bømlo Kommune

Bømlo kommune (17.01.2020) #Bømlo2049 – informasjonsside kommuneplanen – KPS og KPA

Bømlo kommune (19 Sep, 2016) Planstrategi
<https://www.bomlo.kommune.no/Handlers/Fh.Ashx?Mid1=11795&Filid=14722>

Bømlo kommune (19.nov 2018a) Helsefremjande nærmiljø – eit nasjonalt folkehelseprosjekt
<https://www.bomlo.kommune.no/folkehelse/helsefremjande-narmiljo-nasjonalt-folkehelseprosjekt/>

Bømlo kommune (2013) Kommuneplan Bømlo; arealdelen 2013-2025

Bømlo kommune (2015) Reguleringsplan for Bømlo Fiskerihavn, Hovlandshagen GNR. 53. 53 m.fl., *Reguleringsplan Bømlo kommune* Hentet fra
<https://www.bomlo.kommune.no/Handlers/fh.ashx?MIId1=1544&FilId=14325>

Bømlo kommune (2017) Høyringsframlegg Planprogram Kommuneplanens samfunns- og arealdel 2018-2048 Hentet fra
<https://www.bomlo.kommune.no/Handlers/fh.ashx?MIId1=1544&FilId=15981>

Bømlo kommune (2018b) Fagnotat - Attraktiv kommune og lokalsenterutvikling Hentet fra
<https://www.hordaland.no/globalassets/for-hfk/plan-og-planarbeid/regionalt->

planforum/dokument-2019/2019-01-23-bomlo/fagnotat-forebuande-sak-attraktiv-kommune-og-lokalsenter-nov-2018.pdf

Bømlo kommune (2019a) #Bømlo2049 Samfunnsdelen Av Kommuneplanen (2019-2049) Kommunedelplan. Hentet Fra

https://Issuu.Com/Bomlokommune/Docs/Trykksak_Samfunnsdelen

Bømlo kommune (2020a) Bømlo kommune i interkommunale samarbeid

Bømlo kommune (2020b) Reguleringsplanen med konsekvensutredning fylkesvei FV 541 Ekornsæter-Sakseid 22. juni 2020

Bømlo kommune (2020c) Trafikksikringsplan for Bømlo kommune. Hentet fra

<https://www.bomlo.kommune.no/Handlers/fh.ashx?MIId=11795&FilId=17294>

Börzel & Risse (2016) The oxford handbook of comparative regionalism. Oxford university press United Kingdom Hentet fra

https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=frhICwAAQBAJ&oi=fnd&pg=PA430&dq=regional+environmental+governance&ots=YY7LU6gu9O&sig=ZvM0xjykZtRvulS0Y0ZjMgrKnmA&redir_esc=y#v=onepage&q=regional%20environmental%20governance&f=false

Charmaz, K. (2008). Constructing grounded theory. Thousand Oaks, CA: Sage

Clifford, Cope, Gillespie & French (2016) Key Methods in Geography Third edition Sage Publications Ltd Hentet fra

https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=7hcFDAAAQBAJ&oi=fnd&pg=PP1&dq=clifford+2016&ots=TCTSxl3Ugy&sig=Yt5E_fFqct9Y3y-ZHS7uQT5RHkI&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false

Dalen (2004) Validitet og reliabilitet i kvalitativ forskning PowerPoint Universitetet i Oslo Hentet fra <https://slideplayer.no/slide/2533721/>

Digitaliseringsdirektoratet (2020a) Hva er Digitaliseringsdirektoratet?

Digitaliseringsdirektoratet (2020b) Måling, evaluering og revisjon Internkontroll/styringssystem (versjon 1.5)

Dryzek, J.S. (2013) The Politics of the Earth: Environmental Discourses. Oxford: Oxford University Press.

Dyllick T, Hockerts K. 2002. Beyond the business case for corporate sustainability. Business Strategy and the Environment 11: 130–141

Eliassen, W. Læchen, E. Weiby (18. Mars 2015) Økende hasjbruk i skatemiljø bekymrer NRK Hentet fra <https://www.nrk.no/sorlandet/okende-hasjbruk-i-skatemiljo-bekymrer-1.12266394>

Engward, Hilary, & Davis, Geraldine. (2015). Being reflexive in qualitative grounded theory: Discussion and application of a model of reflexivity. *Journal of Advanced Nursing*, 71(7), 1530-1538.

EU (2019) Directive 2008/98/EC (waste framework directive)

<https://ec.europa.eu/environment/waste/framework/>

Feiock (2007) Rational Choice and Regional Governance, *Journal of Urban Affairs*, 29:1, 47-63, DOI: 10.1111/j.1467-9906.2007.00322.x Hentet fra

<https://www.tandfonline.com/doi/ref/10.1111/j.1467-9906.2007.00322.x?scroll=top>

Finlay L. (2002) Negotiating the swamp: the opportunity and challenge of reflexivity in research practice. *Qualitative Research* 22, 209–230

FN (15.01.2019) Bærekraftig Utvikling. Hentet Fra

<https://www.fn.no/Tema/Fattigdom/Baerekraftig-Utvikling>

FN (2019) FNs klimakonvensjon

Folkehelseinstituttet (2020) Covid-19-epidemien: Risikovurderinger *Rapport* Hentet fra

<https://www.fhi.no/publ/2020/covid-19-epidemien-risikovurdering/>

Forskningsrådet (23. oktober 2019) Forskningscentre for samfunnsvitenskapelig energiforskning – FME Samfunn [https://www.forskningsradet.no/om-](https://www.forskningsradet.no/om-forskningsradet/temaer/energi/case/case-fme/)

[forskningsradet/temaer/energi/case/case-fme/](https://www.forskningsradet.no/om-forskningsradet/temaer/energi/case/case-fme/)

Forskningsrådet (23.10.2019) Forskningscentre for samfunnsvitenskapelig energiforskning – FME Samfunn Hentet fra [https://www.forskningsradet.no/om-](https://www.forskningsradet.no/om-forskningsradet/temaer/energi/case/case-fme/)

Gomm, Hammersley & Foster (2000) Case study method

Grutle (22.oktober 2019) Kommunehistorikk <https://www.bomlo.kommune.no/visit-bomlo/historikken-var/kommunehistorikk.198288.aspx>

Hammersley, M (1992) What's wrong with Ethnography?

Hamnett, Chris (1991) The blind man and the elephant: the explanation of gentrification. *Trans. Inst. British Geographers*, vol 16, no 2, pp 173-189

Harboe, Thomas (2006) "Kap. 4: Kvalitative og kvantitative metoder". I Indføring I samfunnsvitenskapelig metode. Frederiksberg: Forlaget Samfunnslitteratur, pp. 31-39

Healey, P, C. de Magalhães and A. Madanipour (1999): "Institutional Capacity-Building, Urban Planning and Urban Regeneration projects", *FUTURA* no. 3 1999

Healey, P. (1997): *Collaborative Planning. Shaping Places in Fragmented Societies*. London. Macmillan Press

Healey, P. (2007): *Urban Complexity and Spatial strategies. Towards a relational planning for our times.* Routledge. London and New York

HelseDirektoratet (november, 2018) Prosjekt nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse. Rapport IS-2777

Hoffmann, Thomas (22.sep 2013) Hva kan vi bruke kvalitativ forskning til? Vitenskap.dk
http://torhenrik.no/wp-content/uploads/2016/05/Hva-kan-vi-bruke-kvalitativ-forskning-til_-_forskning.pdf

Hofstad (2019) Kommunal planlegging som redskap for å redusere sosiale helseforskjeller – oppsummering av erfaringer fra tidligere forskning og workshop med nøkkelaktører By- Og Regionforskningsinstituttet Nibr Oslo Met Nibr-Rapport 2019:6

<https://fagarkivet.oslomet.no/nb/item/asset/dspace:13301/2019-6.pdf>

Hordaland fylkeskommune (20.sep 2017) Samarbeid skule/næringsliv på Bømlo og i Nordhordaland Kommunikasjon Hordaland fylkeskommune Hordaland.no

Hordaland Fylkeskommune (2018) Investeringsprogram For Fylkesvegnettet 2019-2029 Til Regional Transportplan Hordaland 2018-2029 <https://www.hordaland.no/globalassets/for-hfk/veg-og-transport/pdf/vedtatt-investeringsprogram-fylkeveg2019.pdf>

Ihlen, Ø. (2009). The oxymoron of 'sustainable oil production': the case of the Norwegian oil industry [Elektroniske versjon]. *Business Strategy and the Environment*, 18, 53-63. Lastet ned 20090122 fra <http://dx.doi.org/10.1002/bse.563>.

J. Cruickshank (2016) En planleggingsteori for utkant-norge Plan 06/2016 (Volum 38)

J. Cruickshank (okt, 2019) nasjonale føringer og lokale svar. Bærekraftig stedsutvikling. Innlegg presentert ved Regional Plansamling, møte i fylkeskommunen, Sogndal

J. Gidlund (2000) *Local and regional governance in Europe: Evidence from Nordic Regions.* Edward Elgar Publishing Limited United Kingdom Hentet fra https://books.google.no/books?hl=no&lr=&id=2nN1rlFYZJ8C&oi=fnd&pg=PR7&dq=local+regional+governance&ots=xVHhH0DAIz&sig=1CcUBn1bE_UgrWyi3djUphnna0&redir_esc=y#v=onepage&q=local%20regional%20governance&f=false

Jensen, A., Nielsen, K. A., Andersen, J., & Hansen, O. E. (Eds.) (2007) *Planlægning i teori og praksis: Et tværfagligt perspektiv.* Frederiksberg: Roskilde Universitetsforlag.

Klima- og miljødepartementet. (2014). Grønt skifte- Klima- og miljøvennlig omstilling.

Hentet 20.November 2018 fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/klima-ogmiljo/klima/innsiktsartikler-klima/gront-skifte/id2076832/>

Klimaloven (2016) Lov om klimamål (klimaloven) (LOV-2017-06-16-60) Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2017-06-16-60>

Klp (2020) Ønske Om Å Gjøre En Forskjell <https://www.klp.no/Om-Klp/Samfunnsansvar/Fns-B-Rekraftsmal>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (01.juli 2020) Kapitell 11. Kommuneplan Artikkel Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/veiledning-om-planlegging/sporsmal-og-svar-til-ny-plan--og-bygning/kapittel-11-kommuneplan-/id597619/>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2014) Med virkning i planlegging Hvordan legge til rette for økt deltagelse og innflytelse i kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven Veileder Hentet fra https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kmd/plan/med_virkningsveileder/h2302b_veileder_med_virkning.pdf

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (2018) Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak) Pros. 1 S.

Kommunal- Og Moderniseringsdepartementet (2019). Statlige Planretningslinjer (Spr). Oslo: Hentet Fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/plan-bygg-og-eiendom/plan--og-bygningsloven/plan/statlige-planoppgaver/statlige-planretningslinjer-spr/id664274/>

Kommunal- og moderniseringsdepartementet (24.april, 2009) 5-1. Regionalt planforum Artikkel hentet fra https://www.regjeringen.no/no/dokument/dep/kmd/veiledninger_brosjyrer/2009/lovkommentar-til-plandelen-i/kapittel-5-med-virkning-i-planleggingen-/5-3-regionalt-planforum/id556755/

Kommunalbanken (2019) Klimarisiko I Kommunen

<https://klimarisiko.kommunalbanken.no/>

Kommuneloven (2018) Lov om kommuner og fylkeskommuner (LOV-2018-06-22-83) Hentet fra https://lovdata.no/dokument/NLO/lov/1992-09-25-107/KAPITTEL_5#%C2%A727

Kommunereform (06. juli 2018) Innbyggernes medvirkning i planprosesser Hentet fra <https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommunereform/Verktoy/lokaldemokrativeilederen/kommunen-og-innbyggerne/innbyggernes-med-virkning-i-planprosesser/id2425535/>

Langen (2000) Statlige overføringer til kommunesektoren Høyskolen i Hedmark Notat nr.1-2000 Elverum

Lecompte & Goetz (1982) Problems of reliability and validity in Ethnographic Research

Review of Educational Research Hentet fra

https://www.researchgate.net/publication/255615696_Problems_of_Reliability_and_Validity_in_Ethnographic_Research#references

Lundberg, K. G. Bardal, B. Vangelsten, Reinart, Bjørkan & T. Richardson (2020) Strekk i laget: En kartlegging av hvordan FN's bærekraftsmål implementeres i regional og kommunal planlegging NF rapport nr: 7/2020 hentet fra

https://www.regjeringen.no/contentassets/0847a707d08d49e8bf89f60dc659feab/rapport_nf7_2020_strekk_i_laget.pdf

Ks (24.sep 2018) Hva er sirkulær økonomi? Hentet fra

<https://www.ks.no/fagomrader/samfunnsutvikling/miljo/sirkular-okonomi-og-avfallspolitikk/hva-er-sirkular-okonomi/>

Lundquist, L. (2003): Integrating Swedish Water Resource Management: A Multilevel Governance Trilemma. Paper Til 6th Nordic Conference On Environmental Social Science, Åbo 12-14 June 2003

Maritimforum (14.juni.2019) Værkstadar høyrande til Bømlo vgs. Blir samlokalisert med UNITECH

Miljødirektoratet (2020) Sentrale prinsipper Hentet fra

<https://www.miljodirektoratet.no/myndigheter/klimaarbeid/klimatilpasning/veiledning-til-statlige-planretningslinjer-for-klimatilpasning/sentrale-prinsipper/>

Miljøverndepartementet (2020) Kommuneplanprosessen – samfunnsdelen – handlingsdelen Veileder Hentet fra

<https://www.regjeringen.no/contentassets/493007ab4f9349a295a34982f77173ec/t-1492.pdf>

Plan- og bygningsloven (2008) Lov Om Planlegging Og Byggesaksbehandling (Lov-2008-06-27-71) Hentet Fra <https://lovdata.no/Dokument/NI/Lov/2008-06-27-71?Q=Plan%20og%20bygningsloven>

Pløger, John (2002): Kommunikativ planlegging og demokrati – nye perspektiver i planforskning. NIBR-rapport 17/2002.

Pöyry (2012) Grønn økonomi i Norge. Hva er det egentlig, og hvordan får vi det til?

Yrkesorganisasjonenes Sentralforbund og WWF-Norway (Verdens naturfond), Oslo, Norway Econ E-2011-062

Regjeringen (14. Mai. 2019) Nasjonale Forventninger Til Regional Og Kommunal Planlegging 2019-2023 <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nasjonale-forventninger-til-regional-og-kommunal-planlegging-20192023/id2645090/>

Rodrigues, Martins, Nunes, Quintas, Mata & S. Caetano (2018) LCA of constructing an industrial building: focus on embodied carbon and energy *Elsevier Ltd* Vinicius Rodrigues et al. / *Energy Procedia* 153 (2018) 420–425

<https://reader.elsevier.com/reader/sd/pii/S1876610218308300?token=BBF3CA147B010D31D8C573F6E1F42D4827B6F4E7004D9AADA0374D6100B9A97E13D470ABB7A9E6EF3BEA765913E6F233>

Rubin, H. J., & Rubin, I. S. (2012). *Qualitative interviewing: The art of hearing data* (3rd ed.). Los Angeles, CA: Sage. ISBN: 978-1-4129-7837-8

S. Berger, Ingvild (10.juli.2020) No er det klart kven som skal byggja teknologisenter og yrkesskule på Rubbestadneset, *Bladet Sunnhordland* Hentet fra

<https://www.sunnhordland.no/naeringsliv/no-er-det-klart-kven-som-skal-byggja-teknologisenter-og-yrkesskule-pa-rubbestadneset/>

Lemos, Maria C. and Agrawal, Arun November 2006 (2006), *Environmental Governance. Annual Review of Environment and Resources*, Vol. 31. Hentet fra [:https://ssrn.com/abstract=1081963](https://ssrn.com/abstract=1081963)

T. Andersen (2020) Bærekraft i kjølevannet av kommunereformen Universitetet i Bergen Masteroppgave

Samarbeidsrådet for Sunnhordland (2020) Berekraftig reisemål

<https://www.samarbeidsraadet-sunnhordland.no/prosjekt/berekraftig-reisemal-2>

Snl (2020a) Avfallshierarki hentet fra <https://snl.no/avfallshierarki>

Snl (2020b) Bonitet Hentet fra <https://snl.no/bonitet>

Sogn Og Fjordane Fylkeskommune (2018) Regional Plan For Klimaomstilling 2018-2021 *Kunnskapsdel* Hentet Fra

https://img4.custompublish.com/getfile.php/4191627.2344.Tnznwuwiznasjt/Kunnskapsdel_Vedteke+I+Ft+Juni+2018.Pdf?Return=Www.Sfj.No

Stake, R. E. (2005) *Qualitative case studies A brief and useful discussion of the role of case studies in qualitative research*

Statlige Planretningslinjer For Klima- Og Energiplanlegging Og Klimatilpasning (2018)

(Lov-2008-06-27-71-§6-2) Hentet Fra <https://lovdata.no/Dokument/Sf/Forskrift/2018-09-28-1469>

Storbykonferansen (11. sep 2020) Inkluderende by- og regional utvikling Hvordan kan omstilling til lavutslippssamfunnet være sosialt inkluderende? Oslo Metropolitan University Storbyuniversitet Hentet fra <https://www.storbykonferansen.no/sesjoner/inkluderende-by-og-regional-utvikling/>

Sunnhordland (2020) Velkommen! <https://www.samarbeidsraadet-sunnhordland.no/>

UNEP (2011): Towards a Green Economy. Pathways to Sustainable Development and Poverty Eradication. A Synthesis for Policy Makers

UNNFFCC (2015) The Paris agreement Hentet fra <https://unfccc.int/process-and-meetings/the-paris-agreement/the-paris-agreement>

Verdenskommisjonen For Miljø Og Utvikling (1987): Vår Felles Framtid. Tiden Norsk Forlag.

Vestby M. (2009) Stedsutvikling i Eidfjord – en sosiokulturell stedsanalyse Norsk institutt for by- og regionforskning Rapport 2009:22 Oslo

W.M Lafferty & O. Langhelle (1999) Sustainable development as concept and norm. In towards Sustainable Development: on the Goals of Development – and the Conditions of sustainability, W.M Lafferty, O. Langhelle (eds) McMillian: London; 1-29

Yin, R. K. (2003) Case study research A classic text on the use of case studies

Samarbeidsrådet for Sunnhordland (19.02.2013) Støtte til etablering av nasjonal fiskerihavn på Bømlo Brev Hentet her https://4ea53952-8166-42b7-997e-8ceb82134844.filesusr.com/ugd/71db01_a0524ab0f5cf4dc1b22b538e57810aeb.pdf

Opprop (15. feb 2016) Lys i Storesvingen – NO! Hentet fra https://www.opprop.net/signatures.php?tunnus=lys_i_storesvingen_-_no&page_number=14&num_rows=10

Aamaas & S. Jensen (6. feb 2019) Hva sier 1,5gradersrapporten om lavutslippssomstilling for Vestfold? Cicero Senter for klimaforskning Oslo Report 2019:02

Statens vegvesen Region vest (01.04.2019) Konsekvensutgreiing Ny vegtrasé frå Ekornsæter til Sakseid Bømlo Kommune Plan ID: 201719 Hentet fra

<https://www.bomlo.kommune.no/Handlers/fh.ashx?MIId1=1544&FilId=17320>

Vestland fylkeskommune (24. Jan 2020) «Vegen mot 2030: bli med på å setje retning for Vestland». Hentet fra <https://www.vestlandfylke.no/kalender/2020/vegen-mot-2030-bli-med-pa-a-sette-retning-for-vestland/>

Planforum (2020) Planforum 28.01.2020 Bømlo Kommune – Planprogram Kommuneplanens Arealdel Hentet Fra <https://Www.Vestlandfylke.No/Globalassets/Planlegging/Regionalt->

Planforum/Motedokument/28.01.2020-Kvinnherad-Og-Bomlo/Referat-Planforum-Bomlo-28-01-20.Pdf